

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

ద్రాపతి మాన సంరక్షణము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్ష్యు

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠలక్ష్మీంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010002507

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

1958 వ సం॥ నాటకకళాపరిషత్తు (గుడివాడ) వారు
ఏకపాత్రాభినయము పోటీకి నిర్ణయించిన మయసభ
దుర్యోధనస్వగతవాక్యములతో కూడిన

ద్రౌపదీమానసంరక్షణము

గ్రంథకర్త :
మక్కపాటి వేంకటరత్నం

ద్రౌపదీ మానసంరక్షణము

ద్వితీయ ముద్రాణము

కర్త :

మక్కపాటి వేంకటరత్నం

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి.

పీఠిక

ఇతివృత్తము మహాభారతసభాపర్వములోనిది. ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ మని ప్రచారములో నున్నది. నిజమునకు వస్త్రాపహరణము జరుగలేదు. కావుననే యీ నాటకమునకు ద్రౌపదీ మానసంరక్షణము అని నామకరణము చేయఁబడియె. ఔచితీ నిర్వహణార్థము ముఖ్యకథాభాగమునకు భంగము లేకుండ నందందు కొన్ని మార్పులు గావింపఁబడినవి. పండితకవి ప్రకాండులు, నాటకకళాభిజ్ఞులు, రసికవతంసులు నగు పెద్దలు కొందఱు నా మార్పులు పాత్రౌచితీకిని రసపోషణమునకును అత్యంత మవసర మని తమ యభిప్రాయముల నొసంగి యున్నారు. పరప్రత్యయనేయబుద్ధులకుఁగాక ప్రాజ్ఞులగు పాఠకుల కా యభిప్రాయములతో పనిలే దని వానినెల్ల నిం దుద్ధరింప మానితిని. ముద్రణావసరమున నేను సమక్షమున లేనికారణమున విశేషబాధాకరములుగాని స్వల్పపుటచ్చుతప్పు లందందు నిలిచిపోయినవి. ప్రాజ్ఞులగు పాఠకుల కవిక్షంతవ్యములు కాకపోవని తలంతును. ఈ ముద్రణాకార్యమునకు నాకొఱ కయి శ్రమకోర్చి శ్రద్ధవహించిన బ్రహ్మశ్రీ కుండా లక్ష్మీనరసయ్యగారికి గృతజ్ఞుఁడను.

ఇంతకుము న్నెన్నఁడును వారికిని నాకును బరిచయము లేకున్నను మాతృభాషాభిమానులును రసికవతంసులును సౌమ్యులు, సంపన్నులును ఉప్పలూరుగ్రామవాసులు నగు మహారాజశ్రీ చలసాని వేంకట సుబ్బయ్యగారు

యాదృచ్ఛికముగ నా కవనమును విని యానందించి యీ గ్రంథముద్రణాభృతిని భరించి తమకుఁగల సహజోదార్యమును వెల్లడించి భారతీకృపాకటాక్షమునకు బాత్రు లైరి. ఇట్టి సత్కృతులయం దితోధికాదరాభిమానములు జూపుచు, ప్రాజ్ఞసమర్థులమునకుఁ బాత్ర మై శ్రీ వేంకటసుబ్బయ్య గారును వారి వంశమును చిరంబు వర్ధిలునట్లు అనుగ్రహింప సర్వకారణకారణుఁ డగు శ్రీరామచంద్రునిఁ బదింబదిగ వేడువాఁడ.

శ్రీ చలసాని వేంకటసుబ్బయ్యగారికిఁ బ్రియమిత్రుఁడును నద్గామివాస్తవ్యుఁడును నా కాబాల్యస్నేహితుడు, సదాచార పంపన్నుఁడును నీ కార్యసాధకుఁడు నైన బ్రహ్మశ్రీ వుప్పలూరి శ్యామలరావు నాకుఁ జిరస్మరణీయుఁడు.

ఇట్లు

బుధవిధేయుఁడు

మక్కపాటి వేంకటరత్నం.

ఈ నాటకమున వచ్చు పాత్రలు

పు ర షు లు :

నారదుఁడు

శ్రీకృష్ణుఁడు

ధర్మరాజు

భీముఁడు

అర్జునుఁడు

సకులుఁడు

సహదేవుఁడు

ధృతరాష్ట్రుడు

దుర్యోధనుఁడు

దుశ్శాసనుఁడు

కర్ణుఁడు

సౌబలుఁడు (శకుని)

విదురుఁడు

అశ్వత్థామ

కంచుకి

ప్రాతిగామి

కృపుఁడు (కొందఱు రాజులు, భటులు)

స్త్రీలు :

సత్యభామ

ద్రౌపది

శారద

నాసంతిక

ద్రౌపదీమానసంరక్షణము

నాంది

మోక్షఫలప్రదుండు ఖలపుంజనికర్త నవిక్రమక్రియా,
దక్షుండు భూరినైష్ఠికవిధాసముపాసనసక్త సం,
రక్షణతత్పరుండుఁ గ్రతురాజమహాత్మాటభారధూర్వహుం,
డక్షయవాంఛితప్రదుండు నైన రమాపతి మిమ్ము నోముతకా.

సూత్రధారి ప్రవేశించుచున్నాడు.

సూ—(పుష్పములు చల్లి సభ కలయంజూచి) ప్రయోగదర్శ
నోత్సుక మైన పరిషత్తు కాలవిలంబమును సహింపదు.
మారిషా ! మారిషా !

మారి—(త్వరగ ప్రవేశించి) శావగారూ ! ఏమి ఆజ్ఞ?

సూ—నిరంతర నిర్జీవనాటకావలోకనమున వాడి వత్త
యైయున్న మన మనఃకమలములను వికసింపజేయ నొక
యుత్తిమనాటకము లభించినదయ్యా !

మారి—నామకరణము ?

సూ—ద్రౌపదీమానసంరక్షణము.

మారి—నామకరణము సార్థకము, సమంజసము. బావా !
దానిని రచించిన దెవ్వరు ?

సూ—వినవలతువా ! వినుము.

గీ॥ హరితుండు మక్కపాటి మహాన్యవాయ
సంభవుం డగు వేంకటాచలమనీషి
కగ్రసుతుండు వివేకి నిత్యమును బుధవి
ధేయుఁడైన వేంకటరత్న ద్విజవరుండు.

మారి—బావా ! అది రసవంతముగ నుండునా ?

సూ—తినబోవుచు రుచు లడుగు తెందులకు ?

మారి—నీమాటలనుబట్టి నాటకము నవలోకింప నిచ్చు
వొడముచున్నది. ప్రేక్షకుడ నయ్యెద.

సూ—రమ్ము. నీయట్టి రసికశిఖామణులుగాక మీరెవ్వరందలి
తత్త్వమును గ్రహింతురు ?

మారి—(వినుట నభినయించి) ఆహా ! శ్రవణపేయమై
మైమరపించు నీ సంగీత మెచ్చుటదో ?

సూ—మారిషా !

గీ॥ నారదమహర్షి మహతీనినాదమట్టు
లభినవోజ్వలమై దివ్య మై నితాంత
మాంతరికశక్తి కుత్తేజ మలవరించు
చున్న దీ గాన మఖిలతాపోపశమము.

ఇంకఁ దడయరాదు. రమ్ము. (మారిషుని చేయిపట్టు
కొని యట్లే నిష్క్రమించుచున్నాడు)

ఇది నాంది.

ద్రౌపదీమానసంరక్షణము

ప్రథమాంకము

స్థలము : ద్వారక - మందిర ప్రాంగణము.

(అంతట కీర్తనఁ బాడుచున్నవాడుగా నారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నా—(తలయూచి) ధర్మం జయతి. లోకకంటకు లగు దుర్మ
దాంధులు తెగుటయు బిదప భవనంబుల, కెల్ల శాంతి
చేకూరుటయు నా కానందములు. జరాసంధహతకుఁడు
మహాబలసమగ్రుడై యేరికి నజేయుఁడై మధ్యమలోకం
బున కెల్ల మహోపద్రవంబులఁ గావించు చుండుటం
గాంచి వానిం దెగటార్చుటకు అవార్యశౌర్యరసోపేతుం
డును సింహబలుండును నగు భీముఁడుదక్క నన్యులు సాల
రని తత్కార్యసాధనాతత్పరుండ నై యింద్రప్రస్థమున
కేగి పాండవుల సందర్శించి వారికి పాండునరపాలుని నరక
వేదనావిధానం బెఱింగించి తన్నివారణార్థంబు రాజ
సూయాధ్వరాచరణంబు కర్తవ్య మనియు వండుల కై
జరాసంధవధ మునుమున్న కాదగిన పని యనియు
బోధించి కార్యోన్ముఖులఁ గావించి వెడలిపోయితిని. అప్ప
టికి నా యుపాయాంకూర మిప్పటికి ఫలించి జరాసంధ
హతకుఁడు దెగుటయు పాండవులు సర్వ దిగ్విజయంబు
గావించి అధ్వరోద్యోగ ప్రవర్తకు లగుటయు మున్నగు
కాతుకోదంతము నేఁడు తత్కార్యసాక్షి యైన సత్యా
ప్రియునిచేఁ దెలిసికొంటిని. కృతకృత్యుడ నైతి.

(కీర్తనఁ బాడుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

స్థలము : ద్వారక - నగరోద్ధానము.

సత్యాద్రౌపదులు ప్రవేశించుచున్నారు.

సత్య—ద్రౌపదీ! విహారాయాసము దీర నొకింత సే పీ నెల
రాలతిన్నియపై విశ్రమింతము.

(అచటనున్న అరుగుపై సుభయులును నుపవిష్టులగుదురు.)

ద్రౌ—చిన్నవది నే! నా కింత మర్యాద లెందులకమ్మా?

సత్య—సక్రమముగ మర్యాదలు సలుపవలసినది నీకే మొద
లింతవర కొక్కసారి యైనను నిన్ను జూడనైనఁ జూడ
కున్నను దుదకు మీ యన్నగారును నీవును నొక
టగుదురు.

ద్రౌ—చిన్నవది నే! ఒక్కటి యగుటకు రెం డగుటకు మీరు
రమ్మనిన వచ్చి పొమ్మనిన పోవలసినదానను. నా దే
మున్నదమ్మా? అయినను మీరుచేయు మర్యాదలలో నే
లోపము లేదని మనస్ఫూర్తిగ మీకుఁ దోచినపుడు నాకు
లోప మెట్లు కలుగును? కాకున్నను నేను మెరమెచ్చుఁ
మర్యాదలకు మురియుదానను గాను, లోపములకు విచా
రించుదానను గాను. కావలసినది పరిపూర్ణప్రేమ, వాత్స
ల్యము. అట్టి ప్రేమయు వాత్సల్యము మాయన్నగారికి
నాయందు గలవని నాకు దృఢముగా దెలియును.

సత్య—నీయందుమాత్రమే పరిపూర్ణప్రేమయు వాత్సల్య
మును గలిగియుండెనా మీ యన్నగారు? ఎందులకు?

ద్రౌ—నా కాయనయం దట్టి భక్తివిశ్వాసము లున్నందున
నాయందే కాదు. నిష్కలంక భక్తివిశ్వాసపరుల కెవ్వరి
కైనను నాయన దాసుఁడే.

సత్య—ఇచ్చట నంతమాత్రము భక్తివిశ్వాసములు లేనివా
రెవ్వరు? నా కాయనయం దెట్టి భక్తివిశ్వాసము లున్నవో
నీ కేమైనఁ దెలియునా?

ద్రా—అగును. ఎంత భక్తిప్రపత్తులు లేనిదే త్రిభువన
పూజ్యుండును నవాజ్ఞానసగోచరప్రభావ విభాసియు నగు
నా మహనీయుని నీ వామపాదతాడనముచేఁ బూజించె
దవా వదినె!

సత్య—ద్రాపదీ! నీజ్ఞాన మింతమాత్రమేనా? లోకంబున
దంపతు లన్యోన్యానురాగంబున మెలంగునపుఁ డేయువతి
నిజపాద సంస్పర్శలేశంబున నాత్మేశునిఁ గృతార్థునిఁ
గావింపదు? ఇదియు నొక దోషమా? పోని మృత్యు యను
కొందము. అయినపుడు నన్ను శిక్షింపవలెగదా? దానికి
మారు మీ యన్న న న్నేల వేడుకొనవలె. పడరాని
పాటులు పడి దేవతలతోఁ బోరి యా కల్పతరువును దెచ్చి
నా పెరటిచెట్టుగ నేల నాటింపవలె? దీనినిఁబట్టియైన
నాయం దాయన కెట్టి ప్రేమకలదో నా కాయనయం
దెట్టి భక్తివిశ్వాసము లున్నవో విశదమగుటలేదా?

ద్రా—(తలయూపుచు) చిన్నవదినె! ఎంత మూఢవిశ్వాస
మమ్మా నీది? సంకల్పమాత్రమున సకలదానవులను సంహ
రించిన యా పరమపావనమూర్తిని నీమాత్రము కాలి
తాపులచే బూజించువా రెవ్వరును లేకనే తన ప్రేమామృ
తము నంతయు నీపై గురిపించుట? అనేకహాసములు
తనపడగపై ధరించుభాగ్య మలవడినను దివ్యమణిప్రభా
వము నాగము గ్రహింపఁజాలనియట్లు చిరసాంగత్య మల

వడియుండినను నీ వామహాత్ముని మహిమము లవంబైనను
 గ్రహింపనేరకున్నావు. లీలామానుషవిగ్రహుం డగుమా
 యన్నలీలలు దెలియ నేరితరము? వదినే! తత్వమదికాదు.
 నీ విశ్వాసపరిపూర్ణతకును గాదు, నీ భక్తిపారవశ్యమున
 కును గాదు, నీయం దాయన ప్రేమ చూపుచున్నట్లు
 నటించుట. అపరదుర్వాసావతారమ వగు నీ నోటికి వెఱచి
 (చూచి) అల్లదుగో మా యన్నయే యిటు వచ్చు
 చున్నాడు.

(కృష్ణుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

ద్రౌ—అన్నయ్యా! నమస్కరించుచున్నాను.

(నమస్కరించును)

సత్య—దేవా! అభివాదనములు. (నమస్కరించును)

కృ—అభీష్టసిద్ధియగుగాక. (ద్రౌపదివైపు దిరిగి)

అమ్మా! పాంచాలరాజపుత్రీ! ఏమియో రాజకీయ
 విషయవ్యాలోలత నీవు వచ్చినది మొదలు నీతో
 కొంచెముసే వైనను ముచ్చటంప నవకాశము దొరకినది
 కాదు. నీ కిచ్చట సుఖముగా నున్నదా?

ద్రౌ—అన్నా! నిరంతరము భక్తజనవాంఛాపరిపూర్తిదం
 బగు నీ దయార్ద్రమానసమున మాస్థితి యొక్కింత
 స్ఫురించినఁ జాలదే? మాకు సౌఖ్యములకుఁ దక్కువ
 యగునా?

కృ—అమ్మా! నీ వదెనలు నిన్ను యథార్థసంభావనలతో
 జూచుచున్నారా?

ద్రౌ—వారి ప్రాణములకన్న న న్నెక్కుడుగఁ జూచుచున్నారు.

కృ—సత్యా! ఈయద్యానవనవిశేషముల నీమెకుం జూపితివా?

సత్య—చూచి యానందించుటయేకాని దినదినము నూత్న పుష్పఫలాదికములతో శోభించు నీ దివ్యతరులతామహిమానుభవము మా కెక్కడ?

కృ—అటులయిన నేనే తెల్పెదను. అమ్మా! నీ వనేకోద్యానముల నుపలక్షించినను నింతటి మహామహిమాస్పద వృక్షరాజములఁ జూచియుండవు. నీ కిందలి విశేషములు వేఱువేఱుగఁ దెల్పెదను జూడుము.

* నీ॥ ఒండొరుం బెడఁబాసియుండు దంపతుల కై
కృము సంఘటించు నీ యామ్రమఫలము
సుతుల కై పెతఁజెందు సతుల కిచ్చాపూర్తి
సమకూర్పఁజాలు నీ చంపకంబు

ప్రాజ్యసామ్రాజ్య వైభవామోదమున్.

జేకూర్పఁజాలు నీ శ్రీఫలంబు

సర్వజగల్గాఢ్యు సత్యలోకనివాస

మమరించు నీ ప్రభుల్లాంబుజంబు

త్రిజగతీస్తుత్య దివ్యకాంతిప్రపూర్ణ

చారురూపప్రదాత్రి యీ జాతిసుమము

సరళవిజ్ఞానదాయి యీ కురువకంబు

రమ్యగుణధాత్రి! పాంచాలరాజపుత్రి.

(* ఒక్కొక్క వైపును చూచుచు ఒక్కొక్క పాదము పాడవలెను.)

ద్రౌ—అన్నా! ఈ ఫలపుష్పంబు లింతమహిమ కలవియా?

కృ—అగునమ్మా! సోదరీ! నీ కింకొక యపూర్వఫలముం
జూపెద నిటురమ్ము (కొండొక నడచి) ఇట్టిది ముల్లోక
ముల నెచ్చటను లేదు.

గీ॥ జలజదళనేత్ర ఇదియొక సత్ఫలంబు
వీనిఁ జవిఁగొన భక్తుల మానసముల
గూఢ మమలిన మై యొప్పు గాఢభక్తి
వ్యక్త మగు నాజ్యమున శిఖిజ్వాలయట్లు.

ద్రౌ—(సత్యను జూచుచు) చిన్నవదెనె? దీనిమహిమ
మెంత యపూర్వ మమ్మా?

సత్య—దేవా! దీనిం జవిఁజూడ నాకుఁ గోరిక వడము
చున్నది.

కృ—అభ్యంతరమేమి? దీనిం గోయుట కేదేని కొనిరమ్ము.

(సత్య కత్తికొఱు లోని కేగుచున్నది. కృష్ణుడు చెట్టునుండి
పండును గోయుచున్నాడు)

ద్రౌ—అన్నా! దీని మహిమ మెంత యపూర్వమో దీని
సువాసనయు నంత యపూర్వముగ నున్నది సుమా!

(సత్య కత్తితో బ్రవేశించుచున్నది.)

సత్య—దేవా! నే గోయుదు నిటు తెండు.

కృ—సతీ! ఏమాత్ర మశ్రద్ధ యైనను సహజకోమలము లగు
నీ వ్రేళ్ళులు గాయపడి కడుంగడు బాధ కలిగించును.

(సత్యవద్దనుండి కత్తిని తీసికొని పండును జెక్కుచు)

అమ్మా! పాంచాలీ! ప్రపంచము ప్రేమను ప్రతిబింబించు

దర్పణము. ప్రేమ ప్రపంచమున బలురూపముల వ్యక్తమగు చున్నది.

ద్రౌ—అన్నా ! వ్యావహారికదశయం దున్న అన్నదమ్ముల ప్రేమ, అక్కచెల్లెండ ప్రేమ, సోదరీ సోదరుల ప్రేమ, భార్యాభర్తల ప్రేమ మొదలగు నిది యంతయు పరిశుద్ధ ప్రేమయేనా ?

కృ—కాదు సోదరీ ! కాదు. (పండును జెక్కుచు) ఇది యంతయు మమకార మనంబడును. రంగు లన్నియు నశించిన పిమ్మట స్వచ్ఛమగు శ్వేతరేఖ కనంబడునట్లే మమకారము లన్నియు నశించిన పిమ్మటఁగాని జీవులకుఁ బరిశుద్ధ ప్రేమానుభవము కలుగనేరదు.

సత్య—అయిన మన మనుభవించు నానందములు పరిశుద్ధ ప్రేమానురూపములు కావందురా ?

కృ—అగు నని తలంచుటయే అజ్ఞానము. పరిశుద్ధ ప్రేమ ప్రభావ మనిర్వాచ్యము. అవాఙ్మానసగోచరము. అతి పవిత్రము. అది పై పూతలవంటి చేతలకు లోనగునది కాదు. నిశ్చయభక్తివిశ్వాసములకుఁ బ్రతిఫలరూపమైనది. పరిశుద్ధ ప్రేమతత్త్వము నెఱుంగుట దుర్లభము. అదియే నిర్వికల్పానందము. అదియే దైవము. దానింబ్రాపించుటయే జన్మమునకు బర్యవసానము. (కృష్ణుని ప్రేలు తెగును) అబ్బా ! (ప్రేలిని గట్టిగఁ బట్టుకొనును. రక్తబిందువు పడును.

ద్రౌ—(చూచి) అన్నా ! ఇదియేమి ?

సత్య—ప్రాణేశ్వరా! రక్తము వచ్చుచున్నదే! వేలు తెగి
యెనా యేమి? (కట్టుకట్టుటకు వస్తుఖండముకొఱకు లోని
కేగును.)

ద్రౌ—(తన చీరచెఱుగు చించుచు) నిష్కారణముగ వేలు
తెగియేనే! అన్నా! వే లేదీ? (కట్టునుగట్టుచు) ఇంకను
రక్తము వచ్చుచున్నదే? ఈ కాసారమున నీరు కొని
వత్తును. (నిష్క్రమించును).

కృ—అహా! పరమభక్తుల భక్తివిశ్వాసము లిట్లే యుండును.
నా వేలు తెగిన దనినంతనే ఇంచు కైన సంకోచింపక
తన చీరచెఱుగు చించి నా వ్రేలికి జుట్టెనే - ఈ సుఖీల
నాకొఱ కై తన ప్రాణముల నర్పించుటకును వెనుదీయదు.
భక్తపరాధీనుండ నగు నేను మన్నివేళితచిత్త యగు
నీ సాధ్వీమతల్లి కహర్నిశములు తోడునీడవలె నుండ
వలెను. (తలద్రిప్పుచు). తోడునీడవలెగాదు దాస్య మొన
రింపవలసి వచ్చినను వెనుదీయరాదు.

ద్రౌ—(దోసిలితోఁ దెచ్చిన నీటితో కట్టును దడపుచు)
అన్నా! ఎట్లున్నది! బాధ తగ్గినదా?

కృ—పరమపవిత్రం బగు నీ హస్తస్పర్శవలన యీ యలఁతి
బాధ యుపశమించుటలో నాశ్చర్యమేముండునమ్మా!
నీ మానస మతినిర్మలము. నీ భక్తిపారతంత్ర్య మద్వితీ
యము. అనవరత సంభావనీయము.

సత్య—(గుడ్డపేలికతో బ్రవేశించి కృష్ణుని వ్రేలికట్టు జూచి
రిచ్చవడుచున్నది.)

కృ—ప్రాణేశ్వరీ ! కొంచెముసే పీ నెలరాతినినియ పై విశ్రమింపుము. పాపము నీ వెంతయో శ్రమపడినట్లున్నావు.

సత్య—దేవా ! మీ కీ కట్టెవ్వరు కట్టిరి ?

కృ—చీరెల పై భక్తి కుదురనివారు.

సత్య—ఏమో ! మీ రంతయు వింతగ మాటలాడుచున్నారు.

కృ—కొత్తభక్తివిశ్వాసము లుత్పన్నము లగుచున్నపుడు ప్రకృతియే వింతవింత పరిణామముల నొందునుగదా !

సత్య—గాయమునొప్పి తగ్గినదా !

కృ—ఇప్పుడా నీవు వస్త్రమున కై చనుటయు నా గాయమునొప్పి తగ్గుటయు రెండును నేకముహూర్తమున జరిగినవి. ఇప్పటి కైనను ద్రాపదికి నాయెం దెట్టి భక్తికలదో తెలిసినదా ?

సత్య—మే మనుకొనిన విషయము ద్రాపది మీతో చెప్పినదాయేమి ?

కృ—ఎంత యజ్ఞానము ! గిరిగుహాంతరములగాని సముద్రగర్భమునగాని మరుభూమియందుగాని జీవు లెప్పుడే కార్యము నాచరించినను విశ్వమయుం డనవరతము దన సహస్రనేత్రములతోఁ బరికించుచుండును.

ద్రౌ—అన్నా! నీ మహిమ వర్ణనాతీతము. గర్వితమతులు
సర్వసాక్షి వగు నీమహిమమును గ్రహింపనేరక తుచ్ఛంబు
లగు నైహికసౌఖ్యంబులకే మురిసి చెడుచుందురు.

(ప్రతీహారి ప్రవేశించుచున్నాడు)

ప్రతీ—దేవా! జోహారు. ఇంద్రప్రస్థమునుండి వార్తాహరుఁడు
చనుదెంచి దేవరదర్శనమున కెదురు చూచుచున్నాఁడు.

కృ—ఇంద్రప్రస్థమునుండియా? ఆవశ్యము ప్రవేశపెట్టుము.

ప్రతీ—దేవరయాజ్ఞ. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

ద్రౌ—(వామనేత్రస్పందము నభినయించి) అన్నా! వామ
నేత్రము స్పందించుచున్నది.

కృ—మూర్ధాభిషిక్తురాలవు కాబోవుచున్నావుకదా?

(వార్తాహరుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

వార్తా—దేవా! జోహారు.

కృ—ఏమోయీ! ఇంద్రప్రస్థమున నందరకుఁ గుశలమా!

వార్తా—చిత్తము. మహాప్రభూ! మామహారాజుగారు తమ
కీ జాబును బంపియున్నారు. (ఇచ్చును)

కృ—(తీసికొని విప్పిచూచి) అమ్మా పాంచాలీ! మన మను
కొనిన విషయమే. బావగారు రాజసూయయాగమునకు
ముహూర్తము నిర్ణయించినారు. రాబోవు పూర్ణిమా
భానువారముననే.

ద్రా—అన్నా! ఇదంతయు నీ కృపావిశేషమేగదా?

కృ—ధర్మపథవర్తుల సంకల్పము లెప్పుడును జయప్రదములే నమ్మా! పోవుదమా?

ద్రా—అట్లే. (పోవుచుందురు)

సత్య—(స్వ) ఈ స్వల్పవిషయమునకే యింతచిత్రముగ నటించిన యీ మహనీయుడు దురాత్ములగు లోకకంట కులం చునుమాడునపు డెన్నెన్నివిధములఁ జిత్రవిచిత్రముగ నటించునో? కనుకనే ఋషిశ్రేష్ఠులు పైత మీ మహాత్ముని లీల లవాఙ్మానసగోచరములు, అతివిచిత్రములు నని వర్ణించుచుండుట.

(తలయూచి నిష్క్రమించు చున్నది)

ద్రౌపదీ మానసంరక్షణము

—o—o—o—

ద్వితీయాంకము

ఇంద్రప్రస్థము - వీధి

(కీర్తనఁ బాడుచు నారదుఁడు బ్రవేశించుచున్నాఁడు)

నార—ఆనందం. పరమానందం. కృతకృత్యుడ నైతిని.
ధర్మరక్షణార్థ మితఃపూర్వ మెన్నిపోరాటములో కల్పించి
యానందించితినిగాని యింత మహానంద మెన్నడును
సమకూరి యుండలేదు. ధర్మజుని రాజసూయసంకల్ప
మునఁ దొలుదొల్త జరాసంధహతకుఁ డీలోకంబునకుఁ
బాసె. ఇప్పుడు శిశుపాలహతకుఁడు పెచ్చుపెరిగిన దుర్మ
దాతిరేకంబున అధ్వర సభామధ్యంబున మహాత్ములం
బ్రతారించి తుదకు శ్రీకృష్ణపరమాత్మచే నంతమొందింపఁ
బడియె. దుష్టులఁ ద్రుంచి శిష్టులఁ బరిపాలించి లోకము
నుద్ధరింప నవతరించిన లీలామానుషవిగ్రహుండగు
శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క మాహాత్మ్యముం దెలియ నేత
న్నాత్ముల కలవియా? ఆహా! ధర్మదేవత యనందగు
నీ ధర్మతనయుని వినయసంపద నేమని కొనియాడఁదగును!
అధ్వరసభామధ్యంబున సపర్యావిధానంబున నన్నుం
బూజించుచు, మహాత్మా! భవద్దయావిశేషంబుననకాదే
నే నీ యధ్వరభారమును నిర్వహించి నా జనకునకు

నుత్తమగతులం గల్పింపజాలితి. కావున నీ కాతుకోదం
తము మాతండ్రి కెఱింగింపుఁ డని ప్రార్థించె. నే నిపుడ
కర్తవ్యంబునకు గడంగెడఁగాక.

(కీర్తనఁబాడుచు నిష్క్రమించును)

ఫలము : మయసభ - దుర్యోధనుడు.

దుర్యోధ—(కలయంజూచి ఆశ్చర్యానందముతో) ఔరా !
ఈ రచనాచమత్కృతి ఏమియోగాని ప్రకృతిసౌందర్యము
నధఃకరించుచు కురుసార్వభౌముఁడ నైన నా మానస
మును సైత మాకర్షించు చున్నదే ! (ప్రక్కలం జూచి)
వీరు నా నుడు లాలించియుండరుగదా ! (ఆశ్చర్యముతో)
ఏమి, వీరల రూపలావణ్యాతిశయములు అపూర్వములే !
ఈ త్రిజగన్మోహనాకృతు లెవ్వరి వైయుండును ? (సమీ
పించి) ఓయీ! మీర లెవ్వరు ? (నిదానించి) ఇదియేమి?
వీరు ప్రతివచనం బీయరు. (మరల కొంచెము బిగ్గరగ)
మీర లెవ్వరు ? ఇచ్చట నుండుటకు గతంబేమి ?
(ఊరకుండి) ఏమిది ? (బాగుగ పరీక్షించి) నే నెంత
భ్రమపడితిని ? నిమేషత్వమే లేదు. ఇవి సాలభంజికలు.
(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి యీ విచిత్రకల్పన ! (తలయూచి)
మయుని తోకోత్తర కళాకాశలము. (ఇంకొక వైపునఁ
జూచి) సభాభవనమున నుద్యానవనమా ! ఎంతి రమణీ
యముగ నున్నది. (చూచుచు) వివిధఫలభరానతశాఖా
శిఖితరువరవిరాజితంబు. రాజిత తరుస్కంధసమాశ్రిత
దివ్యసురభిళ పుష్పవల్లీమతల్లికా సంభాసురంబు. భాసుర

పుష్పగుచ్ఛస్రవన్మధుర మధురసాస్వాదనార్థ సంభ్రమ
 ద్భ్రమర కోమల ఝంకార ని నా ద మే దు రం బు.
 మేదుర మధుకరఘనఘనాఘనశంకానర్తనక్రిడాభిరామ
 మయూరవారవిస్తృత కలాప కలాపరమణీయంబు. రమ
 ణీయ కోమలకలాపకలాపలాప మంజులదోహదధూప ధూ
 మాంకురసంకీర్ణంబు. సంకీర్ణనికుంజపుంజసుందరంబు.
 ఆహా ! ఈ యారామసౌకుమార్యం బత్యంత మనోహ
 రంబు. దినదినానేకనూత్నారామరంజ్యమారాకౌరవవంశ
 వర్ధన మనఃప్రమోదావహం బగు నీ నిష్కుటంబు తక్కు
 రుల కద్భుతదర్శనీయం బగుట నిర్వివాదాంశము. కాననే
 “మయసభ”, “మయసభ” అని సామాన్యజనుఁడు
 మొదలు రాజకంఠీరవునిపర్యంత మేకగ్రీవముగ దీనిని
 గురించి వర్ణించుట.

(తలయూచి) ఇందలి ఫలకుసుమజాలములును మహానంద
 మును గల్పించుచున్నవి. (నడువ నుంకించి చూచి) కానా
 రమా ఇది ? ఉండి లేనట్లును లేక యుండినట్లును గనంబడు
 చున్నది. (బాగుగఁ జూచి) జలాశయమే కాకున్న నీ
 బిససూత్రములు నీ శతప్రతాదికము లెట్లుండును. (తల
 పంకించి) సంస్పర్శమాత్ర నూత్న చైతన్య ప్రసాదక శీతల
 విమల మధువారిపూరసంపూర్ణంబు. మందపవనచాల
 నోద్ధాత కల్లోల తరంగమాలికా పరస్పరసంఘట్టన
 జాయమానమృదులధ్వాన విస్తారాతిశ్రావ్యంబు. కమల
 కోకనదాది నానావిధజలకుసుమరాగరుణితదరీభాగంబు.
 ఆలోలబాలశైవాలజాల లాలితజంగమోద్ధానశంకా

వహంబు. గ్రీవాలంకృతబిససూత్రపాళికాసందీపితహంసహం
సీగణవిభూషితంబు. వర్ణనాతీతంబు. చూడంజూడ నియ్యది
అపూర్వరమణీ రమణీయాకృతిం దలపించుచున్నది.

(తలయూచుచు)

సీ॥ రమణీయ కమలపత్రవాతసముదీర్ణ
హరితచేలాంచలస్ఫురణతోడ

లలిత సీలోత్పలోచ్చలితదళాసక
చారుభాస్వద్భ్రగంచలముతోడ

మలయానిలోద్ధూతజలజపాంసు సుగంధ
కమనీయ సారభాకలనతోడ

సలిలితామేయ నిష్యంద శీతలబిందు
సందోహ హర్ష బాష్పములతోడ

విమల శైవలకబరికాభములతోడ

లాలిత మృణాళబాహువల్లరులతోడ

నిరుపమవిలాస సత్కళాన్విత మగుచు

శ్రీల నొప్పారు నీ సరసీలలామ.

ఇందలి మధువారిపూరము నించుకఁ గ్రోలి యీ పరిసర
మున నొక్కింత విశ్రమించెదఁగాక. (అడుగువెట్ట వట్టినేల
యగును.) (యోజించి) ఇదియేమి? ఇచ్చటి ప్రకృతియే
నన్ను బరిహసించుచున్నట్లున్నదే. ఇది యెంత మాయగ
నున్నది?

సీ॥ భావగాంభీర్యస్వభావవాసన లేక
 కేవల కల్పనాకృతి వహించి
 అవలోకమాత్రజీవానిలహరగూఢ
 పదనిగూహనవృత్తిఁ బరిఢవిల్లి
 భ్రాంతికారణ నిరర్థప్రయుక్తానర్థ
 విశ్రమపదశిలావితతి నెనసి
 వితతసమాసమహిత భూరిభంగసం
 క్షుభిత సత్కవిరాజకోటిఁ దనరి
 ఉత్పలాదికవృత్తంబు లుండుకతన
 సరస మని యెంచిరా నిది విరస మయ్యె
 వంచ్యమాన నరోత్తరవాంఛితంబు
 కాకవి కుకావ్య మీ యంబుజాకరంబు.

ఇది మయుని రచనావిశేషమా? నేను భ్రాంతియుతుండ
 నైతినా? (వినుట నభినయించి చకితుఁ డై) ఎచ్చటదీ
 హాసధ్వని? మముగాంచి యెవ్వరును బరిహసించుట
 లేదుకదా? (కలయంజూచి) ఇచ్చట నెవ్వరును గాన
 రాచే! ఈ సవ్వడి యెటనుండి వచ్చె? (ఊరకుండి తల
 పంకించి తిరస్కారభావముతో) అతులితమాయారచనా
 సమర్థుఁ డైన ఆ మయుం డిట్లు ధ్వనించు యంత్రము నిం
 దెందైన నిర్మించి యుంచెనేమో? (మరియొకవైపున
 దృష్టిఁ బరపి) ఆ కన్నడున దేమి? (ఆశ్చర్యముతో)
 వి వి ధ మణివికారకుడ్య భాగాంతర్గతద్వారదేశమా?

తత్సవర్ణశాఖాంతరోల్లిఖితగారుత్మతవల్లీసహల్లసితమా? వల్లీసముల్లసిత సల్లలితపల్లన సంధోహమా? మధ్యేపల్లవ సంపుటాత్యంతభాసుర పుష్పఫల ప్రతానమా? పుష్పఫల మకరందరస సేవనార్థసమాగత మల్పద కీరపారమా?

(యోజించి తలఁచిపప్పుచు ఇటునటుం దిరుగుచు)

ఇట్టి త్రిజగన్నుత సభాభవనము పాండవుల యధీనమున నుండుటయా? (తలయూచుచు) కాలస్వభావము. నిన్నమొన్నటిదనుక నిలువ నీడలేకుండిన పాండవులు దిగ్విజయ మొనరించి రాజసూయ మహాధ్వర నిర్వహణమున సార్వభౌమపదంబు నలంకరించుటయా? అభిమానధను లగు భూరములు లెల్ల రరిగానై వస్తువాహనాది నానావిధోపాయముల నర్పించి గౌరవించుటయా? ఏలోకముననో పడియుండిన యా మయహతకుండు ద్రిలోకాధిక భ్రాజమానం బగు నీ సభాభవనమును నిర్మించి యిచ్చుటయా? పాండవు లన్యజన దుర్నిరీక్షు లై విజృంభించుటయా? ఇదంతయుఁ గనులార గాంచుచు సుక్షత్రియవంశసంజాతుడగు సుయోధనసర్వభౌముండు సహించియుండుటయా? (యోజించి తలపంకించి యీర్వాసూయలతో మొగమున గంటువెట్టుకొని) నా సమక్షమున నూరునుబేరునులేని ధర్మజనకు నా సామంతు లెల్ల రుపాయనముల నర్పించి పరస్పర శిరఃకోటిర సంఘర్షణంబున డుల్లిన వజ్రమణిమయూఖంబులు భూపతికి నూత్నశోభ నాపాదించి రత్నగర్భనామమును సార్థకపరుప సాష్టాంగగండప్రణామంబుల నాచరిం

చుట నా కవమానముగాదా? దుర్మదంబున ధర్మజుండు
 యుక్తాయుక్తవిచారవిదూరుం డై సార్వభౌముని సమక్ష
 మను జ్ఞానమైనను లేక స్వేచ్ఛగ వారిప్రణతులం గైకొను
 టయా? (యోజించి) యోజించినకొలది మనంబునఁ
 బట్టరాని క్రోధము వెల్లివిరిసి దుర్భరం బగుచున్నది.
 ఇంక నిచ్చట నిలువఁజాల. పోఁబోవ నది సంవృతద్వారం
 బగుట కవాటఘటిత శిరస్కుఁ డగును. (తల పట్టుకొని)
 అబ్బా! (పరహాసధ్వని వినంబడుచున్నది. తలపై చేయి
 తీసి సవరించుకొని) మరల పరిహాసము. (ధ్వనివచ్చువైపు
 క్రూరముగఁ జూచుచు, తలయూచుచు) అవరోధజనుల
 పరిహాసము. (సక్రోధముగఁ దలయూచి పండ్లుకొరుకుచు)
 పంచభర్తృకా! కానిమ్ము. ఇప్పటి కిది పరిహాసమాత్రమే.
 కాలాంతరమున ప్రళయభైరవ వికటాట్టహాసవిస్ఫారిత
 భృకుటీప్రభూత తీవ్రవైశ్వానరజ్వాల-(తల పంకించుచు)
 తీవ్రవైశ్వానరజ్వాల - (తల పంకించుచు గూరదృష్టితో
 మరియొకవైపుగా నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.

స్థలము : ఇంద్రప్రస్థమువీధి

(అంతట పూలుబుట్ట చేతఁబట్టుకొని శారద ప్రవేశించుచున్నది)

శార—(ఆకసమువైపు జూచి) ప్రొద్దు క్రుంకపోవుచున్నదే!
 ముత్తైదువు లందఱు వేచియుందురు కాఁబోలు! సకాల
 మున కీఁ పుష్పము లందఁజేయమికి ద్రాపదీదేవి నాపై
 కోపించునేమో?

(బిరబిర నడచుచుండును. వెనుకనుండి)

శారదా ! శారదా ! (వెనుకదిరిగి చూచి) ఓహో,
వాసంతిక వచ్చుచున్నదే ?

వాసం—(ప్రవేశించి) శారదా !

శార—నీ వమ్మగారివద్దకు వచ్చుట లేదేమే ?

వాసం—కారణాంతరములచే నే నీ నడుమ వచ్చుటకు వీలు
లేకపోయె. విశేషములేమే ?

శార—ఏ మున్నవే ?

వాసం—దేవి నిష్కారణము మల్లికాకమలికల నంతిపురి
నుంచి వెడల నడిపించెనట. అదియేల ?

శార—(వెనుదిరిగి) నిష్కారణమేమి ? వారుచేసిన యప
రాధమో ?

వాసం—ఏమిచేసిరి ?

శార—అమ్మగారికి సైత మప్రతిష్ఠ రాదగు కార్యమే
చేసిరి.

వాసం—అంత ఘోరకార్య మేమిచేసిరే ?

శార—దుర్యోధనసార్వభౌముడు మయసభాభవనమున విహరించుచు నచ్చట రచనావైచిత్రికి భ్రాంతిఁజెంది తబ్బిబ్బు వడుచుండ మన మల్లికాకమలిక లదిగాంచి హసించుచు నింకేమి విభ్రమముల కీతడు లో నగునో చూత మని అట్టే నిలిచిరట.

వాసం—ఆపిమ్మట—

శార—అపిమ్మట నాతడు వేరొకచో మూయబడిన ద్వారమును విప్పతంబుగా నెంచి యందు జొరబోయిన నా కనాట మాతని శిరస్సునకు గొట్టుకొన నదిగాంచి వారు పట్టలేక పెద్దపెట్టున నవ్విరట.

వాసం—ఎట్లు?

శార—అంత నాతడు కపితుఁడై గ్రుడ్లెఱ్ఱజేసి అంతిపురి వైపు క్రూరముగఁ జూచి తలపంకించుచు బండ్లు గొఱి కుచు “పంచభర్తృకా!” కానిమ్ము అని ఇంకేమేమో గొణిగికొనుచు నటనుండే వేరొకద్వారంబున వెడలి పోయెనట.

వాసం—ఆ. ఏమీ! ఇంత అవివేకపుఁబని చేసిరా.

శార—అవివేకమా! అవివేకమా! ఇవి అంతఃపురమున కెంతటి అప్రతిష్ఠకు హేతువో సుంతయోజంపుము.

వాసం—అయిన నీ వర్తమానము దేవి కెవరు తెలుప సాహించిరే?

శార—ఎవరో ఏటికి? వారలే. నిజముగ నవ్వినది తామే యెయుండ నాతఁ డది గ్రహింపనేరక వేఱువైపునకు దృష్టిమరల్చి బేల యయ్యె నని మఱింత సంతోషమున దేవి కీవార్త నెఱింగించి మెప్పువడయ నెంచి గంతులు వైచుచు బరువెత్తు చుండిరి. అప్పుడు నే నదాటున నెదురై వారి యాతుర మెఱుంగఁగోరి మల్లకను బిలిచి యడిగితిని.

వాసం—అజ్ఞానమున వా రట్లుచేయఁ దలంచినను దేవి కీవార్త నెఱింగించిన చెట్ట కలుగు నని నీవైన వారింప నైతివా?

శార—ఎట్లు వారింతును? నుల్లికచే నేనీ వృత్తాంతమును దెలిసి కొనునప్పటికే కమలిక వోయి దేవి కీవార్త నెఱింగించి రోషావేశయైన యామెచే తాముపడిన శ్రమకుదగిన విశ్రాంతిని తీసికొనుటకు శాశ్వతముగ సెలవిప్పించికొని విన్నవైన మొగంబుతో మా కెదురై దేవికి తమపై గలిగిన యాగ్రహమును దెలుప మల్లికయు డిల్లవోయి తమ బ్రదుకుదెరువు వోయినందుల కేడ్చుచుండ నెఱైన దేవిం బ్రసన్నురాలిని గావించి వీరికి మరల గతులు గల్పింప యత్నించితినిగాని నా ప్రయత్న మంతయు నిష్ఫల మయ్యె.

వాసం—ఈమాట యాచెవినిఁ యాచెవినిఁబడి మన మహారాజునకు సైతము దెలియకుండునా? తెలిసిన యాతఁ డెంత నొచ్చుకొనునో?

శార—ఏమో: ఇంకేమి పుట్టనున్నవో! మన ప్రభువుచే వీడ్కోలు వడసి దుర్యోధనసార్వభౌముడు హస్తీపురికి వెడలిపోయెనట. (ప్రొద్దుచూచి) నాసంతిశా! మాటల సందడి నెంతసేపు నిలిసితివే?

వాసం—నేనును అంతిపురికే వచ్చుచున్నాను పోవుదముపద.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ద్రౌపదీ మానసంరక్షణము

తృతీయాంకము

(ప్రథమ రంగము)

స్థలము : హస్తీపురి - ఆంతరంగికభవనము.

(అంతట క్రోధముగల దీర్ఘనిశ్వాసముతో కొంతసేపిటునటుం దిరిగి కూరుచుండి)

దుర్యోధ—ఆ బంధకీకృత పరిహాసావమానమునఁ బ్రాణపరిత్యాగ మొనరించుటయా లేక ఆ పరిభవంబునకుఁ దలయొగ్గి జీవించుటయా? (ఊరకుండి లేచి) సప్తసాగరవేలావలయితవసుంధరావలయంబున కెల్ల నేకచ్ఛత్రాధిపత్యమును వహించి అప్రతీప్రతాపమునఁ జండశాసనుం డై యలరారు నాయట్టి రాజన్యచూడామణి యెవ్వఁ డిట్టి హేయ మగు దుర్మరణమున కంగీకరించును? (కూరుచుండి యోజించి) పోనిమ్ము. ఈ యవమానమును భరింపఁజాలక దుర్మరణమున కే సాహసంత మన్నను బ్రయోజన మేమి? (చకితుఁ డై ఆ ఏమి అభిమానధనుం డగు సుయోధన సార్వభౌమునకా అవమానము? (తలయూచుచు) ఆదుర్జాతి శుద్ధాంతమున లజ్జావిహీనతఁ బరిహసించినఁ బరిహసించునుగాక. నాయంతటివాని కవమానము తటస్థించునా? (తిరస్కారభావముతో) మహాగజేంద్రంబు మార్గంబునఁ జనుచుండఁ గుక్క-లెన్ని

మొఱుగుటలేదు? (యోజించి తలఁచిప్పుచు) ఉహు. నే నెన్నివిధముల నా యంతరాత్మకు సరిపెట్టుకొన్నను యీ వార్త యెఱుఁగిన లోకంబున వెల్లడి కాకమానదు. నిరర్థకముగ దుర్బల ప్రతిపాదకు లగు లోకు లనేకు లనేక విధంబుల దలంపక మానరు. ఆ పిమ్మట నన్ను సందేహింపక మానరు. సుయోధనసార్వభౌముని జీవితమున నీ కళంకము స్థాన మేర్పఱుకొనక మానదు (తలఁచిప్పుచు) అపశయంబున జీవించి యుండుటకంటె మరణంబు సర్వ విధంబుల శ్రేయోదాయకంబు. (కూరుచొని యోజించి) పోనిమ్ము. ప్రాణపరిత్యాగానంతరమున నైన యీ సడి తప్పునా? (తలఁచిప్పుచు) మానినీపరిహాసపాత్రుం డగు మానవపతిచరిత్ర మని రేపటినుండియు నా జీవిత మీ లోకమున నాటకరూపమునఁ బ్రదర్శింపఁబడదా? కావున సర్వవిధంబుల మరణంబు గర్హితంబు. జీవించి యుండుద మన్నఁ బరనారీపరిహాసపంక కళంకిత జీవనుండ నై మని యుండుటయు దుర్భరంబ. ఏమిసేయుదు? (తలఁచిప్పుచు) అచేతన మగు భూపరాగమె పాదహతి సైపఁజాలక మాన వున మూర్ధ మధిరోహించి తన పగను దీర్చికొనుచుండ సచేతనుండ నై సబలుండ నై సార్వభౌముండ నైన నేను ఒక్క ఆడుది యొనరించిన యవజ్ఞతకు బ్రతీకారము గావించి నా పౌరుషమును స్థిరపఱచుకొనఁజాలనే? (కూరుచుండి యోజించి) కట్టా! నా యవమానముల కన్నిటికిఁ గారణ మైన దా మయసభయేకదా? నా శ్రోధమునకు మనికిపట్టిన దా మయసభయేకదా? తుదకు నా జీవిత

మును విషమస్థితి నాక్రమించు జేసినదియు నా మయ
సభయేకదా? ఏని కాలవై పరీత్యము! తొట్టతొలుత
నీ రాజసూయమే లేకుండిన నింత యుట్టిపాటు పుట్టనే
పుట్టచుకదా? ఔహా! దర్మజ రాజసూయము దుర్యోధన
సార్వభౌము నభిమాన పుష్పవన నిర్మూలనంబునకు
విషవాయుసదృశం బైనదే! (క్రోధముతో) దురాత్ములు
యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానవిహీనులు రాజనీతిబాహ్యులు పర
వంచనాసక్తులు నగు ఆ పాండవహతకులు పిలిచినంతనే
నే నేల యా రాజసూయాభ్యంతరంబున కడుగవలె? పోయితిఁ
బో నాకేల యా పాదుమయసభాసందర్శనేచ్చ యంకు
రింపవలె? అలకురించెబో - నేనేల అందండు దిరుగాడి
అవాచ్యము లగు నవమానములకు లోనుగావలె? లోనై
తిఁబో- ఆ సమయమున ఆ పాపిష్ఠ నిష్కారణముగ నన్నెల
పరిహసింపవలె. ఈ స్థిత్యలుంబట్టిచూడ న న్నా బంధ
కిచే వంచింపఁ జేయుట కై ఆ పాండవహతకు లీ రాజ
సూయవ్యాజంబున నన్నిద్రప్రస్థమునకుఁ బిలిపించినట్లు
తోచుచున్నది. (తలయూచి) నిశ్చయముగ నా దురాత్ము
లీ దురుద్యోగ సంగతాత్ములే కానిచో గేవల సభావలో
కన తత్పరుండ నగు నన్ను పా రేల నిరర్థకముగ పరిహా
సింపవలె? (తలయూచుచు) తెలిసినది. ఆ రాజ
సూయమునకు ముఖాభిమీ కుటిలోపాయం బై యుండుట
నిశ్చయముగ నిస్సంశయము. ఎంతమోసము! ఎంత కౌటి
ల్యము! ఎంతదుండగము! (ఉత్కట క్రోధముతో) ఓరీ!

పాపిష్టులారా! పాండుభూపాల గర్భభూతులారా! (తల
 యూచి యోజించి) ఏమి నా వెట్టి! ఆభిజాత్యమునందు
 దృష్టిసారింపక ఆత్మగౌరవమునందు గురినిల్పక సార్వ
 భౌమపదంబు నైనఁ దలంపక నే నెట్టి యవ్యక్తాలోచనం
 బునంబడి కొట్టుకొనుచున్నాఁడ? నవఖండ భూమండలా
 ధిపమకుటతటఘటిత మణిఘృణినిరంతరసీరాజిత నిజపాద
 పంకేరుహుండ నై సింధురాట్చతుష్టయపరివేష్టిత వసుం
 ధరాభారధూర్వహుండ నై పరరాజ మదసంహరణభీకర
 భుజాబలసమగ్రుండ నై అభిమానధనుండ నై దుర్నిరీ
 డ్యుండ నై పదునాల్గు భువనంబు లొక్కపెట్టు నెత్తివచ్చిన
 నుక్కడంపంజాలు ప్రచండప్రతాపప్రభావిభాసితు లగు
 నూర్ధ్వరు సోదరుల కగ్రజుండ నై చండతరపరాక్రమో
 జ్జ్వల మై, దిగంతవిశ్రాంత సద్యశోవిలసిత మై, అభిమాన
 వల్లరీబందీకృత మై, నిష్కలంక మై జగంబునఁ బేరెన్నిక
 గన్న సుక్షాత్రియవంశంబున జనించి అనేకాక్షోహిణీ
 చమూసమూహంబున కధినాథుండ నగు నాకు యీ
 ప్రపంచమున నెయ్యది అసాధ్యము? ఇప్పుడే పోయి
 యా దురాత్ములఁ జించిచెండాడెద. ఆపురంబు భస్మీపట
 లము గావించెద. ఆపాపిష్ఠ నాపాంచాలి నెంచరాని
 మహాపదల ముంచెద. నా మనోవికల్పములకు గారణ
 మైన యా మయసభ విధ్వస్త మొనర్చెద. (క్రూరముగఁ
 జూచుచు) దురాత్ములారా! ~~నామనోవికల్పములకు~~
 సు యోధ న సార్వభౌముఁ డభిమానధనుఁడవును
 జిందుగుం డనియు, మీఁదుమిక్కిలి మ్రియ్యుట్టి నాకుఁ బేరె

మాత్రుల కనేకులకు శాసకుం డనియు నైనఁ దలంపరైతిరే? అప్పుడే దుర్మదాంధత్వము కన్నుల కెగదటైనా? అప్పుడే యుక్తాయుక్తజ్ఞానము నశించెనా? అగును, అల్పపుసిరి కన్నులు గాననిచ్చునా? ఎట్టెటులో యొక రాజసూయ మును నిర్వహించితిమికదా యని కన్నును మిన్నును గాన కున్నారే! ఇంతమాత్రమున యింత మిట్టిపాటా! (తల యూచుచు) కానిండు. ఈ సుయోధనక్రోధాగ్నికి దూది బుంగలు కాకబోవునా మీ మీ దుర్దౌష్ట్యములు? ఈ సుయోధన సార్వభౌము నీర్వ్యాభూతంబున కాహుతులు గాకపోవునా మీ హృదయపిండంబులు? ఈ దుర్యోధన చక్రవర్తి యీర్వాగ్రహంబునకుఁ బానీయంబులు కాక పోవునా మీమీ కవోష్ణరక్తప్రవాంబులు? ఈ శౌర్యరాశి దుర్వార శౌర్య చండమార్తాండ తీక్షణకరంబులకుఁ గబళంబు గాకపోవునా మీమీ గర్వాంధకారంబు? ఏమి మీ కండక్రొవ్వు! భవన్మనోగత దౌరాత్మ్యవారివాహ విభంజన సమర్థప్రభంజనము కాదా యీ కురురాణ్మణి క్రోధము!

భవద్ధృదయసంవృతగర్వపర్వతోన్ములన చణవజ్రాయుధంబుగాదా యీచక్రవర్తికార్యము? భవచ్చిత్తాటవీ సంచరద్దురూహోమత్తమాతంగ వక్షిఃకవాటవిపాటనపాట వోదగ్రసింహకిశోరకరాంచలనఖాంచలంబులుగావా ఈ కురుముఖ్యుని అద్భుతోపాయపరంపరలు? ఓరీ! రాజకుల ప్లాంసనులారా మిమ్ముల నింక యింద్రప్రస్థపురంబున నిలువనిచ్చిన నేను సుయోధనుండనేనా? కట్టుపుట్టముల

సైత మూడలాగించి మిమ్ముల నట్టడవుల గుట్టలపాలు
 గావించి చెట్టులం బట్టింపకున్న నే రాజరాజునేనా? మీ
 సర్వసంపదలు హరించి మీ దుర్మదంబు నడంపకున్న
 నే సార్వభౌముడనేనా? నిండుసభామధ్యంబున సకల
 రాజసమక్షంబున బత్తిసమేతముగ మీ మాన మారడివో
 జేయకుండిన భూమండలంబున నింకను దుర్యోధనచక్ర
 వర్తి నని పిలిపించుకొందునే? (పరితాపక్రోధాసూయలు
 మూర్తి మంతంబు లైనట్లు నటించుచు) పాండ
 వాంకుర మారణహోమమున కై హృదయకుండమునఁ
 గ్రోధాగ్ని ప్రజ్వరిల్లుచున్నది. నలుదెసల నాక్రమించు
 చున్నది. మంత్రపాఠకులులేరే? ఏమి కర్తవ్యము. ఏమి
 కర్తవ్యము. ఈ యవమానసంజనితసంతాప మవార్య మై
 నను నిలిచినచోట నిలువనిచ్చుట లేదు. ఏమిసేయుదు?
 కట్టా! దుర్వారదర్శికరనిర్వాంతవిషవహ్నికీలల కైన
 దాళియుండ నగునుగాని ఈ దుర్వ్యధకు దాళియుండుట
 దుర్ఘటము. కాలకంఠఫాలనేత్రాభీలకీలకీలాకలాపంబున
 కైన నోర్చియుండ నగునుగాని యీ యవారణదారుణా
 టోపంబు దుస్సహము. ప్రళయసమయసముద్గండదండధర
 చండాతిచండదండపాతంబున కైన సైపనగునుగాని
 భీషణాతిభీషణం బగు నీ శోషణంబున కోర్చుట దుస్స
 హము. అబ్బా! (ఒడ లంతయు సెగలు గ్రక్కుట
 సూచించుచు) దేహ మాపాదమస్తకమును మంట
 లెగయుచున్నవి. ఈ పరితాపమున కంత మెప్పటికి? ఔరా!
 దరిద్రుని ఆత్మసంతృప్తికైన మిత ముండునుగాని నా

యీ పరితాపమునకు మేరలేకున్నదే? (అసూయావమాన
 శ్రోధపరితాపముల పరమావధిని నటించుచు) కర్తవ్యా
 కర్తవ్యవిచారణము లేదు, పుణ్యపాపవివక్ష లేదు. కీర్త్యప
 కీర్తులు లేవు. కారణాకారణములు లేవు. బంధుత్వాబంధు
 త్వములు లేవు. భయము లేదు, భక్తి లేదు. పాండవేయ
 ప్రకల్పిత నిష్కరపరిభవ త్రిశూలోద్భుత కౌరవవంశవర్ధన
 మనఃకంఠీరవంబు యధేచ్ఛావిహార వ్యవహారంబుల నప్ర
 మత్తవృత్తి నిరాటంకముగ విజృంభించితీతవలసినదే.

(తలయూచుచు) పాండవదుర్మదవిభంజన విధానము
 ప్రథమ కర్తవ్యము. పాండవపట్టమహిషీదారుణపరాభ
 వంబు ద్వితీయ కర్తవ్యము. పాండుభూపాల కులోన్ముల
 నము అనంత రాచరణీయము.

(నేపథ్యమున) “అహో! ఈ ఇనుని దివసదీక్షాధి
 కారము చెల్లిపోవుచున్నదే?

ఉ. కాలవశంబునన్ స్వకరకాండబలం బుడుగంగ వారుణీ
 శైలశయానుడై. తనకు శాత్రు డైన సుధాంశుఁ డింక మి
 న్నేలునో యంచు దద్వధకు నీ యినుఁ డంపిన శక్తులో
 యనన్

గాలము వేచియున్నయవి క్రమ్మి పయింబడఁ గాఱు
 చీకటుల్.

ఓహో! సమయసూచకులు దివసావసానమును దెల్పు
 చున్నారు. కర్ణదుశ్శాసనసౌబలు లిచ్చటికిఁ జేరునప్పటికి
 నేనును కాలసవనములందీర్చి వచ్చెద.

(నిష్క్రమణము)

ద్వితీయ రంగము.

మందిర ద్వారము. అర్థరాత్రిసమయము.

సౌబలుఁడు యోజించుచున్నవాఁడుగా బ్రవేశించుచున్నాఁడు.

సౌ—(కలయంజూచి) అహో! ఆవిరభవించిన శాంబరీప్రభా
వమో యన గాఢాంధతమస్సు సూచికాభేద్యం బై దిశా
చక్రంబు నాక్రమించి యున్నది. నిరక్షరాస్యుని మాన
సావకాశమువోలె నాకసం బంతయు నక్షత్రశూన్య మై
తోఁచుచున్నది. నిబిడాంధకారపటలాచ్ఛాదిత యగుటం
జేసి జగతీకాంత చైతన్యవిరహిత యై చూపట్టుచున్నది.
సర్వసంపదలు గోల్పడినవాని మానసమువోలె బ్రకృతి
యంతయుఁ జింతాజడంబై కన్పట్టుచున్నది. ఇట్టి ఘోర
నిశాసమయంబున దుర్యోధనుండు నన్ను బిలువనంపు
టేలాఁకో? (స్మృతి నభినయించి) ఆఁ స్ఫురించినది. గత
దినంబున మాయీరువురకుం జరిగిన సంభాషణలో
పాండవవైభవ ప్రస్తావన వచ్చినపు డాతని ముఖవైఖరుల
వలనను సంభాషణసందర్భమునను బాండవులపై నాత
డుత్కటక్రోధము వహించి తత్సామాజ్యవిధ్వంసన
మాచరించి తన పగనంతయు దీర్చికొన నుంకించు
చున్నట్లు స్పష్టముగ వ్యక్త మైనది. (తలయూఁపుచు)
కావున తత్కార్యసాధనోపాయముల నాలోచించుటకే
న న్నాతఁ డీ సమయమున బిలువనంపిన ట్లున్నది.
మంచిది. సందర్భానుసారముగ పాండవవైభవప్రస్తావనఁ
జేసి యాతని క్రోధలతకు దోహద మొనర్చి చిరకాల

ప్రవర్ధితం బగుచున్న మన్మనోరథాంకూరము పుష్పించి
 ఫలించునట్లు నరించెద. (స్మృతి నభినయించి) తండ్రీ! నీ
 వాంఛితము నీడేర్చి సుపుత్రుండ నయ్యెద. (జేబులోని
 పసుపుగుడ్డమూటను దీసి విప్పి పాచికలను కన్నుల కద్ది
 కొని) యక్షరాజములారా! యోగ్యకాలమున మీ
 ప్రభావమును బ్రకటించి నన్ను పితృణమునుండి విము
 క్తుని గావింపుడు. (మరల మూటఁగట్టి కన్నుల కద్దికొని
 జేబులో నుంచికొని) కులనాపకుఁ డగు యీ సుయో
 ధనుఁడు పూజ్యపాదుఁ డగు నా జనకుని నిష్కారణముగా
 కారాగారమున బంధించి నానావిధ మహాభయంకర
 హింసాకాండను సాగింప నిరపరాధి యగు నావృద్ధుఁ
 డాబాధలకు డాభుకొనలేక మహావ్యధలకుఁ బాల్పడి
 స్రుక్కుచు నవసానసమయమున నన్ను బిలిపించి
 కుమారా! ఈ బాధ ననుభవించుచు నే నింకను జీవింపఁ
 జాలను. ఈ దుర్యోధనహతకుఁడు నిష్కారణము నాకు
 విధించిన లోకవిరుద్ధమరణదండనమునకు బ్రతీకారముగ
 నీవు వీని వంశక్షయంబు జేసి పితృణమునుండి విము
 క్తుఁడవై నాకు మనశ్శాంతిని కలిగింపుము. దుర్నివారుఁ
 డగు వాని వంశక్షయంబు నే నెట్లునేయగలనా యని
 వగవకుము” అని చెప్పుచు తన వెన్నెముకను దీసి నా
 కొసంగి యిదిగో మంత్రనిష్ఠిత మగు శల్యము. దీనితో
 పాచికలను జేసి వాని నుపయోగించి దుర్యోధనునికొఱకు
 పాండవులతో జూడమాడి వారి సామ్రాజ్యసర్వస్వమును
 వారిని యొడిచికొని దుర్యోధనుని కరగతంబు గావిం

పుము. దీనికిం దగినయదను ముందు రానున్నది. ఈ దుర్యోధనహతకుఁడు పాండవులదెస తనకుంగల సహజ వైరముం బురస్కరించికొని వారిని నిండుసభలో నవ మానింపఁగలఁడు. అదికారణంబుగా భీమహర్యక్షంబు చెలరేగి కౌరవయూధంబును రూపుమాపును. దానిచే నాకు మనశ్శాంతి కలిగి యుత్తమగతులం బడయుదును. కావున బితృజ్ఞును బాలించి వంశకరుఁ డగు సుతుండ వగు మని యాదేశించి అట్లయని నాచే శపథము చేయించి తన పృష్ఠశల్యమును నా కొసంగె. జనకుని మనోభీష్టమును నెఱవేర్చి సుపుత్రగణమునం జేరుట కిదియే సమయ మని నా మనస్సాక్షి న నుద్బోధించు చున్నది. (యోజించి) అగుగాక. ఇంక నే నతిజాగరూక తతో మెలంగవలయు. (స్మృతి నభినయించి) తండ్రీ! సుబలమహీపతీ! నీ పుత్రున కభీష్టసిద్ధి యగున ట్లాశీర్వ దింపుము. (కన్నులు విస్ఫారితముల నొనరించి) తండ్రీ! న న్నాశీర్వదించుచున్నావా? ధన్యోస్మి. అనుగ్రహింపఁ బడితిని. (నిమిషము నిమిలితనేత్రుడై, త్వరతో) కర్ణ దుర్యోధన దుశ్శాసను లిప్పటికి మంత్రాలోచనాభవనం బునకుఁ జేరియుందురు. (తలయూచుచు) ఇంక సుయోధనుండే సాధనంబుగా సౌబలసీతిం బ్రదర్శించెడఁగాక.

(తలయూపుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

నిష్క్రమము.

స్థలము : మంత్రాలోచనభవనము

(కర్ణగుర్యోధన దుశ్శాసను లుపవిష్టు లై యుందురు.)

దుశ్శా—అంగరాజా? మాతులుం డింకను రాకున్నాడేమో?

కర్ణ—కారణము తోపకున్నది. (చెవియొగ్గి) అల్లడే! అడుగుల చప్పుడు వినవచ్చుచున్నది. ఆతడే కానోపు.

(సౌబలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దుశ్శా—మాతులా! ఇంత యాలసించితివేల?

సౌబ—(తలయూఁపుచు నూరకుండును.)

కర్ణ—సౌబలా! ఏమి యోజించుచున్నావు.

సౌబ—ఏమున్నది. మయునిచే సర్వలోకాతిశయ లక్ష్మీ సంపన్నం బగు సభాభవనమును బారితోషికంబుగా గొని (దుర్యోధనుఁడు చకితుఁ డగును) పాండవులు స్వశక్తి మై దిగ్విజయంబుఁజేసి రాజసూయాధ్వరనిర్వహణమున సార్వభౌమపదంబును బ్రాపించి నిస్సపత్నముగా వెలుగొందుచున్నారు. ఔరా! ఏమి వారి విజృంభణము.

దుర్యో—అగుగదా? లోకవృత్తమును జక్కగ గు రైతింగిన మీకు నేనేమి చెప్పవలయు? నిశాచరుఁడు పూర్వపర్వత శృంగగ్రము నలంకరించినపుడు చండకరుం డయ్యును లోకబాంధవుం డగు యినుం డస్తాద్రిని గ్రుంకుట దినదినము మన మనుభవపూర్వకముగఁ జూచుచున్నాము. నేటి పాండవ విజృంభణమును జూడ కొలఁది దినములలో వారు మాచేసె తము కష్టముంగొనుట సూచించెడు.

కావున మన మధోగతిపాలు గాకుండుట కెయ్యది మార్గమో మీ రెల్లర రిప్పుడ యోజించి నిర్ధరించునది.

కర్ణు—సీవు వచించినది ముమ్మాటికి నిక్కము. దుర్యోధన సార్వభౌమా ! సీవు మహావీరుండవు. వైరిహృత్పుటభేదనోగ్రపరాక్రమోపార్జిత కీర్తి తేజస్సమాహృతభువనాంధకారుండవు. భరతకులాలంకారుండవు. అనేక శతసహస్రవాహినీవహంబున కధినాథుండవు. నిరంతర భీమజీవనులగు పంచపాండవులకు వెఱచియూ వారల నిర్జించుట కేది మార్గమో యోజింపుమనుట ? ఔరా ! ఏమి కాలవైపరీత్యము ? తాటియాకుల చప్పుళ్ళకు జడిసి పేరెములు వారు మృగార్భకంబులం జెండాడుటకా మదమత్తకుంభికుంభవిదారణదారుణ నఖరాజవిరాజమానం బగు మృగరాజంబు భీతినొందుట ? ఓ సుయోధన సార్వభౌమా ! అట్టి యవసరమే తటస్థింపవలెఁ గాని సుయోధన సార్వభౌమ విజయలక్ష్మీవతోద్యాపనమున భవన్నిత్రుండు కర్ణుం డొక్కరుండు సాలడే ? సార్వభౌమా ! నిరంతర వైరివీరమస్తకోచ్ఛేదన సమర్థంబులగు నీ శస్త్రాస్త్రంబులు భీషణసంగ్రామరంగంబున శత్రుశిరచ్ఛేదన మాచరించి జయలక్ష్మీ నిత్యనైపథ్యదానసమర్థంబు లైనపుడుగదా సార్థకంబు లగుట ? సంతత సత్ప్రతిష్ఠార్జనాసమర్థంబులగు నీ భారతవీరశరీరంబులు దుర్వారవిద్విషత్సమాక్షీర్ణ మహాభీరణాంగంబున వీరవిహారంబు సల్పి నైరిగళోద్గళద్రక్తధారాసంసిక్తంబు లైనపుడుగదా పవిత్రంబులగుట ? సెలవైన నీక్షణంబున పాండవేయ జీవజీమూతంబుల సస్మ

ద్వాణపరంపరావాతూలనిహతి చెల్లాచెదరు గా వించి
వచ్చెద. ఏమి యాజ్ఞ ?

దుర్యో—(ఉష్ణముగల దీర్ఘ నిశ్వాసముతో) అంగరాజా !
వీరపుషోచితంబు లగు నీవీరాలాపంబులవలన నస్మతో—
ధార్ణవం బతిక్రాంతవేలాతటం బగుచున్నది.
(దుశ్శాసనునిఁ జూచుచు) తమ్ముడా ! నీయుద్దేశమేమి ?

దుశ్శా—అగ్రజా ! మన కర్ణునిమతం బెంతయు గ్రాహ్యము.
మయమార్గప్రవర్తకు లగు భూతలనాథులు సంగ్రామ
విజయాభిశోభితు లై కదా ! యుగాంతరముల కైన
జీర్ణింపని విధంబున స్వర్ణరజఃకజ్జలంబునఁ దమ పవిత్ర
నామాక్షరంబులు భారతవీరహృదయ ఫలకంబు లలంక
రింపఁ జేసినది !. కావున యుద్ధంబే పరమార్థంబు.

దుర్యో—మాతులా ! వినినాడవుగదా కర్ణదుశ్శాసనుల
యాశయములు.

సౌబ—సావధానముగ వినినాడను. కుమారా ! మీ శౌర్య
దైర్యసాహసంబులు సెప్పవలయునా ? శాత్రువుల జయింప
మీలో నెవ్వరు సాలరు ? అయినను ఆత్రపడి యే
కార్యమును జేయరాదు. “వృణుతేహి విమృశ్యకా
రిణం గుణలుభ్యాః స్వయమేవ సమ్పదః” అని ఆర్యోక్తి.
ఇది సంగ్రామము. మాటకాదు. శత్రువిజయము. మీరు
తలంచినంత సులభసాధ్య మైనచో నేబాధయు నుండదు.
కొంచె మోపికఁ బట్టుడు. లేడికి లేచినదేప్రయాణ మని
నట్లు తలంచినంతనే యుద్ధమునకు బయలుదేరుటయేనా ?

దుర్యో—మనోజవమే సర్వకార్యసాధనము.

సౌబ—అగుగాని, నా యభిప్రాయమును నొక్కింత వినుము. నలువురకు నచ్చిన ననుసరింపవచ్చును, లేకున్న మానవచ్చును. ఆ పాండవుల నెఱైన నుపేక్షింప రా కుండుటయే మన యందర యభిప్రాయము. వారి యౌద్ధత్యముం గనిన వయోవృద్ధుండ నగు నాకే భరింపరాక యుండిన, నభిమానధనులై వీరరస సమగ్రులైన మీకుఁ దలమున్ను లగుటలో నాశ్చర్య మేముండును? సుయోధనా! ఈ కర్ణుండు సామాన్యుండు గాఁడు. అప్రతిమాన శూరాగ్రగణ్యుఁడే. దుశ్శాసనుఁడో— నిరుపమానశౌర్య రాశియే. సం దేహములేదు. ఇంక నీ విషయ మనిదంపూర్వము. కాని,

దుర్యో—అయినచో నింకను కానియేమి?

సౌబ—సంగ్రామ మనిన యెన్ని వ్యయప్రయాసము లనుభవింపవలె. అనుభవితము, జయంబు సిద్ధింపవలెగదా? అదియును గరతలామలకమే యనుకొండము. తణమునకుఁ గారణ ముండవలయునా? నిష్కార్యముగఁ జూరెడవులపై దండువెడలిన జయాపజయంబుల మేము గును. గౌరవు లక్రమముగఁ జూరెడవులపై దలంచి వారల పై కత్తిగట్టినను ఆర్థింపవాదమునను బ్రప్రథమమున గురిగాక తప్పదు. ఇట్లలో నసంతృప్తి స్థాన మేర్పడును.

దుర్యో—ఇది రాజధర్మమేకదా

సౌబ—ఎంతరాజధర్మమైనను బ్రజాభిమతంబును రాజున కవశ్యవిచారణీయమే. కాదన్నను ఇంటఁ గెలిచికదా, రచ్చఁ గెలువవలయును ?

దుశ్శా—అయిన నీ వేమందువు ?

సౌబ—ఏ మందును? ఇప్పటి మీయాద్యమము త్కృతియొచి తమే యైనను గులవృద్ధు లెవ్వరికిని యంగీకారము కాదు. మీ జనకుం డన్ననో పాండుపుత్రు పై గల వాత్సల్యంబున వారలతో వైరము స్వప్నమం దైన నంగీకరింపఁడు. ఇంక భీష్మద్రోణవిదురాదు లియ్యది వినుట కైన సహింపరు. నూతనముగ రాజసూయ మొనరించినందున దేశమాసకలంబును బాండవపక్షంబు. కాలమా ! పరాను కూలంబు. పరులా - దుర్నిరీక్షులు.

గీ. లెక్కనేయఁ డొకండు వాసవుని పవని
బకజరాసంధుల నొకండు బారిసమరె
గనలుచో నొక్కరుని కడగంటిచూపు
వీక భస్మీకరించు ముల్లోకములను.

కర్ణ—సౌబలా ! శాత్రువుల శౌర్యవర్ణనమున నీ కింత పరి పూర్ణపాండిత్య ములవడిన దని నే నింతకుము న్నెఱుంగను సుమా !

సౌబ—అంగరాజా ! స్వపక్షప్రశంసయే ప్రధానముగఁ దలం పక వచ్చుఁబోకలఁ దీవముగ నాలోచింపుఁడు. దుర్యోధన దుశ్శాసనులారా ! దండనము చతుర్థోపాయము. శాత్రువులను జయించు టతిసులభము. అద్దానికి నే

నొక్కరుండ చాలుదు. సేనాసీకంబు లనపేక్ష్యంబులు,
రథగజతురంగాదు లవాంఛితములు, ఖడ్గాదు లపరిగణ
సీయంబులు. పురంబు వెలువడ నక్కఱలేదు. భోగంబులఁ
బెడఁబాయ నక్కఱలేదు. ఇంతయేల ! నీ పరివారము
కాలు కదప నక్కఱలేదు—నీవు సింహాసనము డిగ్గ నక్కఱ
లేదు. అపనిందాభయంబు లేదు. అశ్రమకార్యము.
జయంబు సర్వసిద్ధము.

దుశ్శా—మాతులా ! అట్టి మహోత్కృష్టోపాయం బెయ్యెది?
సౌబ—ద్యూతము.

కర్ణ—ఇది కేవలము పందలు, నీచులు నవలంబింపవలసినది
కాని పౌరుషవంతు లగు సుక్షుత్రియుల కవలంబనీయము
కాదు. పాప మిదియేనా ? నీ వింతదనుక వర్ణించి శ్రమ
పడినది?

సౌబ—అగును. అరువదినాల్గు కళలలో నొక్కటి యగు
ద్యూతకళను నీ వెట్లు కా దనఁగలవు ?

కర్ణ—ఇది రాజలక్షణమా ?

సౌబ—కా దని యెవ్వరనఁగలరు ?

కర్ణ—కీర్తిప్రతిష్ఠార్జనాసక్తులు

సౌబ—క్షుత్రియధర్మాపరిజ్ఞాత లైన

దుశ్శా—కాకున్న

సౌబ—కాదనరు. నలపుష్కరాదు లేనాటివారలు? ద్యూతము రాజధర్మవిరుద్ధమైనచో చక్రవర్తి శిరోభూషణుండు నలసార్వభౌముడు ఉంగీకరించునా? అతడు రాజధర్మానభిజ్ఞుండుందురా?

కర్ణ—ఆమహామహుడుమాత్రము రాజనామమాత్రవిరాజమానుడు కాడుగాని, అది కల్మషేరణముగదా!

సౌబ—కల్మషేరణ మోటమికిగాని ద్యూతఫేలనమునకుఁ గాదు. కావున దురోదరంబప్పటినుండియు రాజగౌరవార్హంబనియు రాజధర్మంబనియు మీకిప్పటికైన నవగతమైనదా?

కర్ణ—జూదంపుటాటవలన గెలుపుఁ గొనుట పురుషార్థముగఁ బరిగణింపబడునా?

సౌబ—పడదనుట కెవ్వఁడు సమర్థుడు? పురుషార్థము కాదని యే శాస్త్రములో నైన లిఖింపబడియున్నదా? శాత్రువుల జయించుట కేమార్గమైననేమి? మనకు జయంబు సమకూరుట ప్రధానము. సుయోధనా! నీవు బాగుగా యోజించికొనుము.

దుర్యో—అంగరాజా! సులభోపాయంబున శత్రువులను నిర్జించుటయేకదా—ప్రకృతవాంఛితంబు. దానికి మన కేమార్గమైననేమి? జూదంబును రాజధర్మవిరుద్ధము కాదు.

కర్ణ—రాజచంద్రులద్దాని నధర్మంబనికదా గర్హించుచుందురు?

సౌబ—అధర్మం బనికాదు. ఓటమి కలుగు నని.

దుర్యో—పరుల నెవ్విధి నైన జయించుట కర్తవ్యంబుగాని
ద్యూతయుద్ధములు కావు. అందునను నిది యశ్రమవ్యవ
సాయంబు.

కర్ణ—రాజా ! నీవే యంగీకరించిన నే నేమనువాఁడ ?

దుశ్శా—సరియే ! ఇందుమాత్రము జయంబు సిద్ధాంతీకరించు
టెట్లు ?

సౌబ—దానికి మీ రావంతయు సంశయింపఁ బనిలేదు. పాచి
కలు చేతనున్న సౌబలునిఁ గెలువ హరిహరబ్రహ్మల కైన
దుస్సాధ్యము.

దుశ్శా—అని నీ వెట్లు నిర్ణయింపఁజాలుదువు ?

సౌబ—నిదర్శనములు గావలయునా ?

దుశ్శా—చూపఁగలుగుదువా ?

సౌబ—నిరాక్షేపముగ (జేబులోనున్న పసుపుగుడ్డమూటను
దీసి విప్పి పాచికలను కన్నులకద్దికొని) ఇవిగో యక్షములు
వీనితోఁ బందెము వైచిన నే నెట్లుద్దేశించిన నవి యావిధ
ముగాఁ బడి తీఱవలయు.

దుశ్శా—మాతులా ! నీ చేత నున్నపుడుగదా ! ఆ సారెలు
నీవు చెప్పినట్లెల్ల బడుట ! అయ్యవి పరహస్తగతంబు లైన
పుడుగూడ జయంబు నీ దని యెట్లు నిర్ధారణ సేయఁ
గలవు ? ధర్మజుండును జూదంపుటాయం దసమాన
ప్రతిభావిశేషుం డని విందుము.

సౌబ—కుమారా ! ఇవి నాచేత నున్ననేమి మఱి యెవ్వరి చేత నున్ననేమి ? పందెముమాత్రము నాయుష్టానుసారమే పడవలయును.

కర్ణ—ఇదియేమో విపరీతప్రతిభ. (సారెలు చేతఁ దీసికొని) నాచేతనున్న సారె లెన్ని తిరుగఁబడునో చెప్పుము ?

సౌబ—మూడు తిరుగఁబడును. (కర్ణుఁడు వేయఁగా నట్లే పడును. దుర్యోధనుఁడు సారెలు చేతఁదీసికొని గలబరించుచు)

దుర్యో—మాతులా ! ఈమాటు చెప్పుము.

సౌబ—కుమారా ! యీమా అన్నియును దిరుగఁబడును. దుర్యోధనుఁడు వేయఁగా నట్లేపడును.

దుశ్శా—(ఆతురముతో సారెలు చేతఁగొని) ఏదీ ! ఈమాటు చెప్పుము. రెండు సారెలు తిరుగఁబడి ఒకటి సగము తిరుగఁబడి నిలువున నిలిచియుండవలయు.

సౌబ—అబ్బా ! ఏమి విషమపరీక్ష ? నీకోర్కీ యిదియేనా ? వేసిచూడుము.

దుశ్శా—(వేయఁగా నట్లే పడును. నిలిచియున్న పాచికను చేతితో త్రొసి) ఈ పాచికను ద్రోసినను దిరుగఁబడకున్నదేమి ?

సౌబ—నీవు త్రోసినఁ మాత్రమున దిరుగఁబడిన యింక నే నెందులకు ?

కర్ణ—అయిన నీ వాజ్ఞాపించి తనంతఁ దానిం దిరుగఁబడఁ జేయఁజాలుదువా?

సౌబ—న న్నెంతగఁ బరీక్షించు చున్నారయ్యా! అంగ రాజా! నీ యభీష్టము నెఱవేఱుగాక.

(పాచికపడును)

దుర్యో—అంగరాజా! ద్యూతజయంబు నిశ్చయ మనుట కిం కేమినిదర్శనము గావలయును?

సౌబ—సరికదా! ఇప్పటికైన నా యక్షవిద్యదక్షత మీకు విశద మైనదా? దీనిచే నొక్క ధర్మజునేకాదు. యక్ష విద్యయం దారి దేఱినవార మని బిరుదులువహించి మే మజేయులము, మే మజేయుల మని నీల్లువారల నెవ్వరి నైన నొక్కతృప్తిలో నిర్జింపఁజాలుదు. ఇది నిశ్చయము. నిస్సంశయము.

కర్ణ—సౌబలా! మంచిది. దీనికిమాత్రము వృద్ధరా జంగీకరించునా? భీష్మాదు లిష్టపడుదురా?

దుశ్శా—ఇది అడుగదగినదియే.

దుర్యో—మాతులా! ఏమి సమాధానము.

సౌబ—పురమే లే దంతఃపుర మన్న ట్లున్న దీవ్యవహారము. తొలుత ద్యూతఫలమునకు మే మెల్లర మంగీకరించితి మనినఁగదా? పిమ్మట యాలోచనము?

దుర్యో, దుశ్శా—మే మంగీకరించితిమి.

సౌబ—మన కర్ణుని యభిప్రాయము?

కర్ణ—సార్వభౌముఁ డంగీకరించినఁ జాలదా ?

సౌబ—అయినఁ జెప్పెద. ఇప్పట్టునఁ బాండవుల నేగతి నిర్జిం
చుటకును గులవృద్ధు లెవ్వరును నంగీకరింపరు. కావున
దీనిని మన మతిరహస్యముగ నిర్వర్తింపవలయు.

దుర్యో—అ దెట్లు ?

సౌబ—నే నంతయుఁ తీవ్రముగ యోజించియే మీ కీవిష
యమును నివేదించితిని. (సుయోధనుని భుజముపైఁ
దట్టుచు) సుయోధనా ? నీ విప్పుడపోయి నీ తండ్రిచే
నొక నూతనసభానిర్మాణమున కనుజ్ఞ గైకొనుము.

దుర్యో—తరువాత ?

సౌబ—మిమ్ములను వారలు రాజసూయమున కాహ్వనించిరి
గదా ? అట్లే నీవును నూతనసభాప్రవేశోత్సవమునకుఁ
బాండవులను సకుటుంబముగ నిచ్చటి కాహ్వనింపుము.

దుశ్శా—ఆహ్వనించి-

సౌబ—తత్సభావలోకన సమయమున సమయానుకూలముగ
ధర్మజునితో నొక్కింత ద్యూతప్రస్తావన సేయుము.
పిమ్మట విషయమునకు నే నున్నాడనుగదా ?

దుర్యో—ఇది బాగుగానే యున్నది. పిలిపించుటకు జనకు
నకుఁగాని వచ్చుటకు పాండవులకుఁగాని ఏమాత్రము
సంకోచింపఁ బనిలేదు.

దుశ్శా—సరియే. ధర్మజుఁడు జూదమాడ నీయకొనునా ?

దుర్యో—ఇదియు విచారణీయాంశమే.

సౌబ—తెలియునా ! సుయోధనా ! ధర్మజుడు ద్యూత
ప్రియుడు.

దుర్యో—మంచిది. కాని, దీనికిమాత్రము వృద్ధరా జంగీక
రించునా ? భీష్ముడు లిప్తపడుదురా ?

సౌబ—కుమారా ! తొలుతనే ఇన్ని సందేహము లైన
నెట్లు ? కడమప్రక్రియకు నే నున్నాడ నంటినికదా !

దుర్యో—అట్లయిన సభానిర్మాణమున కనుజ్ఞ గైకొన
మందువా ?

సౌబ—అవశ్యము. కాని స్థలనిర్దేశ మిప్పుడే చేయకుము.

దుర్యో—ఏమి ?

సౌబ—చెప్పెదనుగదా !

దుర్యో—సరియే. సోదరా ! నీ వేగి జనకుని దర్శింప సమయ
మగునో కాదో వీచారింపుము.

దుశ్శా—మంచిది.

(నిష్క్రమించును.)

సౌబ—కుమారులారా ! సమ్రాదగర్భమున బడబానలము,
మన గర్భముల నీ రహస్యము.

దుర్యో—అట్లే.

కర్ణ—సార్వభౌమా ! నేఁ బోయివత్తును.

దుర్యో—మంచిది.

(కర్ణుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

సౌబ—కుమారా! ఇంక నే బోయివత్తునా?

దుర్యో—సరియే.

సౌబ—(ముందునకువచ్చి సాభివ్రాతముగఁ దలయూచి(స్వ)
 ఇప్పుడు మారణహోమమున కంకురార్పణం బైనది.
 “షడ్భిర్మనుష్యయత్నాని సప్తమం దైవచింతనమ్”
 (స్మృతి నభినయించి) తండ్రీ! పితృణావిముక్తి కై పరిత
 పించు నీ తనయుని యాశీర్వాదింపుము.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

దుర్యో—ఇప్పటికి మానసమున కొకింత స్వాస్థ్య మేర్పడి
 నది. (యోజించి) భీమాదు లిది యెద్దియేని మోస మని
 చెప్పి ధర్మజుని వారెందురా? (యోజించి తలఁచి(స్వ)
 మొనమొన్నఁగదా రాజసూయమున కేగి వారితో పరమ
 సఖ్యము నటించి వచ్చితిని. కావున నూతనసభాప్రవేశో
 త్సవమునకు వారిచ్చటికి వచ్చుట నిశ్చయము. ద్యూత
 ప్రియుం డైన ధర్మజుఁడు ద్యూతరంగమునఁ బ్రవేశిం
 చుట నిశ్చయము. మాకు జయంబు సమకూరుట నిశ్చ
 యము. తరువాత నా బంధకిని (క్రోధముతో మీసము
 ద్రిప్పుచు) ఇప్పుడే సభానిర్మాణమునకు జనకుని యనుజ్ఞ
 గైకొనియెద.

(నిష్క్రమము)

స్థలము : హస్తీపురి రాజమందిరము
(ధృతరాష్ట్రుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

ధృత—దుర్యోధనుడు ఇంద్రప్రస్థమునుండి వచ్చినదిమొద
లింతదనుక మత్సమక్షమునకు వచ్చియుండలేదు.

భటు—(ప్రవేశించి) ధృతరాష్ట్రసార్వభౌములకు జయము.
దుర్యోధనసార్వభౌముడు దర్శనార్థము ముదలకొఱ
కెదురుచూచుచున్నాడు.

ధృత—అవశ్యము ప్రవేశపెట్టుము.

భటు—దేవరయాజ్ఞ.

(పోయి దుర్యోధనునితోఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.)

దుర్యో—పూజ్యు లగు తాతపాదులకు దుర్యోధనుం డభివాద
నము లాచరించుచున్నాడు.

(నమస్కరించును)

ధృత—చిరంజీవ. నాయనా! దుర్యోధనా! రమ్ము.
(దుర్యోధనుడు సమీపించు చున్నాడు. దగ్గరకు తీసి
కొని తలమూర్కొని) ఇంద్రప్రస్థమునుండి వచ్చినదిమొద
లింతవరకు జనకుని దర్శింపకుండితి వేల?

దుర్యో—ప్రయాణపు బడలికచే వెంటనే దర్శింప నైతిని.
క్షమింపుడు.

ధృత—కానిమ్ము. (దుర్యోధనునిశరీరము నిమిరుచు) తండ్రి
చాల చిక్కిన ట్లున్నావు. కారణము?

దుర్యో—మనవిచేసితినిగదా, ప్రయాణపు బడలిక యని.

ధృత—నాయనా ! పాండవాగ్రజుని రాజసూయము సర్వాంగ
సుందరముగ జరిగినదిగదా ?

దుర్యో—లోప మేమున్నది ? తండ్రీ ! రాజలోకము సమ
ర్పించు పసదనముల నందికొనుటలో నేమి, కవిపండిత
గాయకాదుల బహూకరించుటలో నేమి—క్షణము సేపైన
నూపిరి ద్రిప్పికొనుట కవకాశము లేకపోయిన దనినచో
దాని యకౌత్కృష్ట్యము తమకు విశదము కాకపోదు. వీని
కన్నింటి కేమిగాని, మయసభానిర్మాణమే నామనస్సు
నేమి, సర్వజనలోకమానసమును సంపూర్ణముగ నాక
ర్షించినది.

ధృత—అట్టిదియూ తండ్రీ ! చూచుటకు నాకుఁ గన్నులు కఱ
వయ్యెగదా ? (తలయూచుచు) మయబ్రహ్మనిర్మాణము.

దుర్యో—జనకా !

గీ. ప్రకృతి ప్రత్యక్ష మై నిజప్రాభవంబు
బహుముఖాల నభివ్యక్త పఱచినట్లు
భ్రాజితం బయ్యె మయసభాభవనసీమ
త్రిభువనంబుల దానికి దీటులేదు.

(ధృతరాష్ట్రునిచేతినిఁ దనచేతిలోనికి తీసికొని నిమిరుచు)
జనకా ! అట్టి సభాభవనము నొక దానిని మనమును
నిర్మింపఁజేసిన హస్తినాపురలక్ష్మి కొక నూతనాలంకార
మును సమకూర్చినట్లగునుగదా ?

ధృత—నాయనా ! మానవశిల్పుల కట్టిదానిని నిర్మించుట సాధ్యమా ?

దుర్యో—దాని నాదర్శముగాఁగొని మఱియొకదానిని నిర్మించుట శిల్పకళాకోవిదులకు దుస్సాధ్యము కాదుగదా ?

ధృత—(అత్యాదరముతో తండ్రీ ! నీ యభిలాషమును ద్రోసి పుచ్చుదునా ? జనకుల సంపదలు సంతానమనోరంజనార్థమేకదా ? నీ యభీష్ట మనతికాలంబున నెఱవేఱుగాక ! ఓరీ : ఎవఁడురా ! అక్కడ.

భటు—(ప్రవేశించి) చిత్తము. మహాప్రభూ !

ధృత—మన యాస్థానశిల్పాచార్యులను సభారంగమునకుఁ దీసికొనిరమ్ము.

భటు—మహాప్రసాదము.

(నిష్క్రమించును)

ధృత—కుమారా ! నీ జనయిత్రిని దర్శించితివా ?

దుర్యో—ప్రప్రథమమునఁ బితృపాదుల దర్శించి యనంతరము మాతృదేవతాపాదాభివందన మాచరింత మని ఇటు వచ్చితి.

ధృత—ఆ సౌబలష్వస నీరాక కెదురు సూచుచుండును.

దుర్యో—సెలవు దయసేయించిన మాతృపదపూజన మాచరింతును.

ధృత—అట్లే చేయుము.

దుర్యో—నా కింక సెలవు దయజేయుడు.

ధృత—మంచిది నాయనా ! పోయిరమ్ము.

దుర్యో—(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

(భటుడు దారిచూపఁగా)

ధృత—ఎవ రక్కడ ?

భటు—(ప్రవేశించి) దేవరయాజ్ఞ-

ధృత—మమ్ములను బూజామందిరమునకుఁ గొనిపోమ్ము.

భటు—మహాప్రసాదము.

(భటుడుచేయి పట్టుకొని ధృతరాష్ట్రుడు
నిష్క్రమించుచున్నాడు)

ద్రౌపదీమానసంరక్షణము

చతుర్థాంకము

ప్రథమ రంగము

స్థలము : సౌబలుని మందిరము

(అలోచించుచున్నవాడుగా సౌబలుడు)

సౌబ - (తలద్రిప్పుచు) పరిస్థితు లింతవరకు సుముఖముగనే యున్నవి. కార్యసాధన కత్యంతవిఘ్నకారకు లగు భీష్మ ద్రోణుల నిరువుర నాకాలంబున కిక్కడ లేకుండఁ దప్పింప మార్గ మేదియో యని యోజించుచుంటిని. నిర్వాజ ప్రేమచే దైవంబును నాప్రయత్నంబునకుఁ దోడ్పఱచును. పురుషకారమున్న దైవంబు తోడగు నని పెద్దలు చెప్ప నది వ్యర్థజల్పనము కాదు. (తలయూచుచు) భీష్మునకా దుస్వప్నంబు వచ్చుటయు వచ్చినంతనే ధనురాచార్య సహాయం దై యాతఁడు దీర్ఘయాత్రకు బయలుదేరు టయుఁ గృపుని తనస్థానంబున నియోగించి ముద్రాంగు శీయకము నాతని యధీనము సేయుటయు, నాప్రయత్న మున కనేకవిధముల సహకారము లయ్యె. (తలయూచుచు సంతోషముతో) వహ్వో యిట్లుండవలదా? (యోజించి) నా ప్రయత్నమున కింకేమేని విఘాతములు సంభవించునా? (స్మృతి నభినయించి) పన్నిన పన్నుగ డయా- అమోఘము చేయుచున్న కృషియా అపారము. జరుగుచున్న కృత్యములా! అత్యంతానుకూలములు.

అన్నింటిని మించినది జనకుని యాశీర్వచనము. సంకల్ప సిద్ధి కరతలామలక మనుట కింకేమిసందేహము? (తల యూచుచు) కానిమ్ము. ప్రప్రథమమున కౌరవపాండవ కులద్వయంబునకు శనిసార్వభౌముడ నై యనంతర మీ భారతవర్షమున కంతకు శకునిసార్వభౌముడ నయ్యెద గాక. (నవ్వుచు) నా కృషియంతయుఁ దనకొఱకే యని పాపము వెట్టిదుర్యోధనుఁ డెంత యుప్పొంగుచున్నాఁడు? (తలయూచుచు) మంచి దాతని నట్లే తలంపనిమ్ము. (వినుట నభినయించి) ఏమి యా సవ్వడి? (నిక్కి-చూచి) ఓహో! దుర్యోధన దుశ్శాసనులు వచ్చుచున్నారే?

(దుర్యోధ - దుశ్శా - ప్రవేశించుచున్నారు)

సౌభ—(ఎదురేగి) కుమారులారా! రండు. ఈ యాసనముల నలంకరింపఁజేయుఁడు.

దుర్యోధ. దుశ్శా—(గూరుచుండెదరు.)

దుర్యోధ—మాతులా! ఎప్పుడును నీ వేదియో యోజించు చునే యుందువు.

సౌ—కుమారా! ఎల్లప్పుడును నీ సేమమునే కోరు నాకు వేఱుయోజన లేముండును!

దుశ్శా—మాతులా! నీవు వర్తమాన మంపిన విశేష మేమి?

సౌ—సుయోధనా! ధర్మజుఁడు తనంతఁ దానుగ ని న్నేదేని ఖేలనమునకుఁ బరికొల్పు నుపాయము నాలోచించి యున్నాడను. తొలుత నీ లేఖను జూడుము.

దుర్యో—(తీసికొని) ఏమిది? తమ్ముడా! దీనిం జదువుము.

దుశ్శా—(విప్పి) శ్రీమత్కౌరవకులప్రదీపకుని యుద్ధిష్ఠిరుని తీగయాత్రాతురుడు, శాంతనవుడు, శుభపరంపరా వాప్తిగా నాశీర్వాదించి వ్రాయు లేఖార్థములు. నే నొక దుస్స్వప్నము గనుటచేఁ దీర్థసేవ యొనర్పవలసినవాడ నై రాజకీయవ్యవహార నిర్వహణమున నాస్థానమునఁ గృపాచార్యుని నియమించి ధనురాచార్యసహాయుడ నై రే పుదయమునం దరలిపోవ నున్నాడను. ఇంక నిచ్చటి పరిస్థితులు: రాజలోకం బీనడుమ తనకుం గప్పముం గట్టుట మానెనని సుయోధనుండు కర్ణదుశ్శాసన ప్రేరితుం డై సామంతశాసనంబున కుద్యోగింప విజ్ఞప్తిగుచుండి విచిత్ర వీర్యాత్మజుం డాచార్యులచే నీతిని గఱపించియు ననేకవిధ వినోదములం దగిల్చియు మఱిపింప నెంచి తద్విధప్రయ త్నము లనేకం బొనర్చుచుండె. దుర్యోధనుని కోరిక పై నిష్పాదోక సభాభవనము నిర్మింపఁ బడుచున్నది. కొలఁది కాలములో దత్ప్రవేశోత్సవము జరుగనున్నది. ఆనాటికి రాజచక్రం బంతయు నాహ్వానింపఁ బడును. ఈర్వ్యా ప్రధానుడు గావున నుత్సవావలోకనార్థసమాగతభూమి శనికరంబున కాయఁ డేమేని బెట్ట తలంపక మానఁడు. కర్ణ దుశ్శాసను లాసమయమునఁ బ్రోత్సహించువారేకాని వారించువారు గారు. కావున నప్పట్టునఁ గల్లోలము గలుగవచ్చును. కురుకులక్షేమాభిలాషివి, సకలరాజన్య శాసకుడవు, దీర్ఘదర్శివి, శాంతగుణోపేతుండ వగుట నెట్టి కల్లోలముల కెడ మీయక నడపింపఁగలవాడ వీ

వొక్కరుండ వని నాభార మంతయు నీయం దుంచి విచిత్ర
వీర్యాత్మజున కయిష్ట మైనను బయలుదేరుచున్నాను.
అహ్వనము వచ్చినవెంటనే విచ్చేసి నానావిధ వినోద
ములతోడను సద్గోష్ఠులచేతను దుర్యోధనుని మనం బన్య
చింతాగతంబు గాకుండునట్లు ప్రొద్దుపుచ్చుచు రాజలో
కంబు బహూకరింపఁబడి వెడలువఱకు నందయుండి నా
లేని కొఱంతం దీర్ప గోరుచున్నాడను.

ఇట్లు

భవచ్ఛ్రీయోభిలాషి,

శాంతనవుడు.

దుర్యో—మాతులా ! ఇదియేమి ? గాంగేయుఁ డిట్లసంబంధ
ముగ లిఖించినాడు ?

సౌబ—కాదు. కుమారా ! ధర్మజునకు భీష్మునియందుఁగల
భక్తిం దలంచి యిటొక జాబువ్రాసి పంపిన మన పన్ను
గడ కత్యంతానుకూలముగ నుండునని గాంగేయుఁ డూర
లేకుండు తెంచి నేనే దీని నిట్లు కల్పించితిని.

దుర్యో—సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టిసేయు ప్రజ్ఞావిశేషము శ్లాఘనీ
యము మామా !

దుశ్శా—మాతులా ! నీ కీ భీష్ముముద్రాంగుళీయక మెట్లు
లభించె ?

సౌబ—భీష్ముడు దీర్ఘయాత్ర కై చనునప్పుడు దన ముద్రాం
గుళీయకమును గృపాచార్యవశమొనర్చుట మీకును దెలి
సినదియేకదా ? ఇట్టి జాబు నొకటి సృష్టింపఁ దలంచిన

వాడ నగుట ముద్రాదాస్వీకరణమున కుపాయ మాలోచించి
కృపాచార్యుడు రత్నపరీక్షయం దసమానుఁ డౌట
యెఱింగి రాజకీయప్రతములయం దాతఁడు ముద్రలు వైచు
సమయమున నొక రత్నము నాతనికిం జూపి ఇది దుర్యో
ధనుఁడు కొనఁగోరి పరీక్షార్థము మీవద్ద కంపియున్నాఁడు
అని చేతి కిచ్చితిని.

దుర్యో—తరువాత—

సౌబ—కొంతసే పాతఁడు చూచి పిదప వెలుం గున్నచో పరీ
క్షింప ననువుగామి గ్రొత్తయగుటంజేసి ముద్ర నచ్చటనే
మరచి తలుపులన్నియు మూయించెను. ఆ సమయమున
మెల్లగ నీ ప్రతముపై నాముద్ర వైచికొని మరల దానిని
యధాస్థానమున నుంచితిని.

దుర్యో—అదియూ? నీవు నా కుదయమునఁజూపిన రత్నము.

సౌబ—అగును. తరువాత నాతఁడు రత్నం బుత్తమజాతి
దనిచెప్పి నా కొసంగెను. అనంతర మీజాబును సృష్టించి
నీకు వర్తమాన మంపితిని.

దుశ్శా—మాతులా! నీ ధిషణాబల మనిర్వచనీయము.

దుర్యో—మాతులా! నీఋణము నేఁ దీర్పజాలనుగాని
పాండవరాజ్యలక్ష్మి మనచేబడినపిదప దాని కధినాథుం
డవు నీవేసుమా?

సౌబ—కు మా రా! నీ యుదారస్వభావమున కిది యొక
బ్రాతియా? దానికేమిగాని, యింక శీఘ్రకాలమున

నీజాబు ధర్మజునకు జేరునట్లు సేయవలయు. మన యీ
గూఢవర్తనము వెల్లివిరిసెనా? సర్వమును భ్రష్టమగును.
దుర్యో—అది నే నెఱుంగనా?

సౌబ—కుమారా? విదురునివిషయము జ్ఞాపకమున్నదికదా?
పాండవు లిచ్చటికిఁ జేరినపిమ్మట వారితో మన మెట్లు
ప్రవర్తింపవలసినదియు తరువాత యెఱింగించెదను.

దుర్యో—మంచిది. పోయివచ్చెదము. సోదరా! రమ్మ.

(ఇరువురును నిష్క్రమించుచున్నారు)

సౌబ—(స్వ) పాండవసామ్రాజ్యలక్ష్మికి నన్నధిపునిఁ జేయు
నట్లు దుర్యోధనుని ముఖముననే పలికించితిని. (తల
యూచుచు) నా భాగ్యదేవత యచిరకాలమునఁ బ్రత్య
క్షము కానున్నది. అగుగాక.

(సంతోషముతోఁ దలఁద్రిప్పచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

విష్కంభము

శ్లోము : హస్తినాపురము వీధి

కంచుకి—(చేతిని కన్నులకడ్డముపెట్టికొని చూచుచు) ఏమి ఈ
సమ్మర్దము? దిక్కులు దిక్కులే కదిసివచ్చి హస్తినాపుర
ముపైఁ బడుచున్నవాయేమి? ఏదిక్కుచూచినను గుఱ్ఱపు
డెక్కెల తాకుడుచే లేచిన పెంధూళి కొంచె మగపడి
యగుపడని నాకన్నులను మఱింత గ్రుడ్డివానినిఁగాఁజేయు
చున్నది. ఈ సభాప్రవేశోత్సవము నాచావునకు వచ్చిన

ట్లున్నది. ఎందఱురాజులు ఏ మట్టహాసము! కడుపునిండుగ
 దిని కంటినిండ నిదురవోయి నేటికి మూడుదినములైనది.
 నూతనసభ బహువిచిత్రముగ నున్నదని వినుటయే కాని
 యొక్కమా అటు మొగము త్రిప్పటకైన నోచుకొనలేదు.
 కాకున్నను నాకును దానికిని ఎక్కడ సంబంధము! నగర
 మునకు సుత్తరపువైపున నున్న ఉద్యానవనములలో
 నదియు దక్షిణపువైపున గళ్ళకు సమీపములోనున్న
 తోటలో నేనును ఇంద్రప్రస్థమునకుఁ బోయిన విదురుఁడు
 ఈ సాయంకాలమున ధర్మజుని సకుటుంబముగ దోడ్కొని
 వచ్చుచున్నానని వర్తమానమంపి యున్నాఁడు. దుర్యో
 ధన సార్వభౌముఁడు వారికి ప్రత్యేకము విడుదల నేర్పాటు
 చేయుమని సెలవిచ్చియున్నాఁడు. ఇంకను నాకాభార
 ముండనే యున్నది. వచ్చినవారందఱొకయెత్తు. వచ్చువా
 రొక్క రొకయెత్తు. కట్టా! స్వేచ్ఛయనునది లేనేలేదు
 గదా! (నిరుత్సాహముతో) సేవకజీవనము. (తల
 యూచుచు)

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్రౌపదీ మానసంరక్షణము

—ॐ—

పంచమాంకము

ప్రథమ రంగము :

హస్తిపురి నూతనసభ—

కర్ణ దుశ్శాసన సౌబలులు :

కర్ణ—సభాప్రవేశోత్సవము మహానందదాయకంబై యొప్పి
నదికాదా ? సౌబలా !

సౌబ—అది యిప్పు డనందగినది కాదు.

కర్ణ—ఎప్పు డనవలయునేమి ?

సౌబ—దుర్యోధనసార్వభౌముఁ డీ భవనమునఁ బాండవ
రాజ్యేందిరాసంక్లేషణసౌఖ్యాంబుధి నోలలాడునపుడు—

కర్ణ—ఇంద్రమహేంద్రజాల ప్రజ్ఞాధురీణుండవగు నీవు తలం
చుటయు నది కాకుండుటయునా ?

సౌబ—(సుయోధనునివైపుకి) సుయోధనా ! తెలిసినదా !
మన లేఖాప్రభావము, వచ్చినప్పటినుండియు పాపము
ధర్మజుఁ డెన్నడులేని ప్రణయము నీదెసఁ జూపుచు, ని
న్ననుసరించుచున్నాడు.

దుర్యో—అగు నట్లే. (కర్ణనిఁజూచుచు) అంగరాజా ! నీవేదో
యొకవిధముగ నున్నాడవు ?

కర్ణ—కొంచెము శిరోవేదనముగ నున్నది.

దుర్యో—అట్లయిన నొక్కొంత విశ్రమింపుము.

కర్ణ అట్లే చేసెదను.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు)

సౌబ—కుమారా ! పాండవు లిచటికినచ్చినపిదప రాత్రి మన మనుకొనిన విధంబుననే ప్రవర్తింపవలయునుసమా ?

దుర్యో—అదియే భావించుచున్నాను. నీవు సందేహింప నక్కఱలేదు. మాతులా ! విదురజనకులకుఁ దెలియనీయక పాండవుల నేవురమాత్రమే సభారంగమునకుఁ దోడ్కొని రమ్మని దుశ్శాసనునిఁ బంపియుంటిని. వారేలొకో యింకను రాకున్నారు ?

సౌబ—వచ్చుచుండవచ్చును.

భటు—(ప్రవేశించి) జయము సార్వభౌములకు. పాండవేయు లతోఁగూడ యువరాజుగారు విచ్చేసియున్నారు.

సౌబ—ప్రవేశపెట్టుము (దుర్యో— దీర్ఘాలోచనానిమగ్నుడై నట్లు నటించుచు నొకమూల యాసనముపై గూరుచుండును.

(దుశ్శాసనునితో పాండవులు రంగముంబ్రవేశించుచున్నారు)

సౌబ—(ఎదురేగి) రండు.

(తీసికొనివచ్చుచు)

ప్రవేశోత్సవ సంతోభమున మీ రీ సభాభవనమును జక్కగ తిలకించియుండరు. కావున సావధానముగ బరికించెదరుగాక.

(పాండవులంద రన్నివైపుల దిలకించుచుందురు)

ధర్మ—(తిలకించుచు) ఆహా! ఏమి యీ కమలాకరకల్పనా
వైదగ్ధ్యము?

నీ. నవరస స్ఫురితంబు నానావిధవిచిత్ర
కల్పనానల్ప వికస్వరంబు
ప్రకృతినల్లలితంబుఁ బంకజాదికవృత్త
సందోహ నిస్తంద్ర సుందరంబు
భావప్రపూర్ణంబు ప్రతిపదధ్వానాతి
మంజులతాశ్రుతి రంజకంబు
కవిరాజ సేవ్యంబు ఘనమనశ్రేణికా
హర్షసంజనిత ధారాకులంబు
లలిత వైసర్గికాత్మ హోలావిలాస
చయ విమోహిత సరసరాజన్య మగుచుఁ
జెలువు లొలికించు నీ సరసీలలామ
మాన్యచారిత్ర సత్కావ్యకన్యవోలె.

సౌబలా! ఈ శిల్ప మతిమనోహరమై యొక్కొకచో
మయసభంగూడ దిరస్కరించుచున్నదిసుమా!

సౌబ—ధర్మజా! ఇది నీ సౌజన్యమునకుఁ దగినమాటయేకాని
దీనికిని దానికిని యెక్కడిపోల్కి. అది మయబ్రహ్మసృష్టి.
ఇది మానవానుకరణము.

(దుశ్శాసనునిఁ గనుగీటును.)

దుశ్శా—సోదరులారా, భీమార్జున నకుల సహదేవులారా !
చూడఁదగిన మనోహర వస్తుప్రదర్శనము లావైపునఁ
బెల్లుగాఁగలవు. పోవుదము రండు.

భీ-అ-న-స:—అట్లే.

దుశ్శా—రండు. దుశ్శా-భీమ-అర్జు-న-స.

(ఇంకొకవైపునకు నిష్క్రమించెదరు)

సాబ—ధర్మజా ! నీ విచ్చటికి విచ్చేయుటంజేసి శాంతన
వుండును ధనురాచార్యుండునులేని కొరంత సుంతయుఁ
దోపదయ్యె.

ధర్మ—మామా ! ఇది నీయభిప్రాయముగాని, వారులేని
కొంత మరియొకవిధముగఁ బూరింపందగినదికాదు.

భటు—(ప్రవేశించి) జయము సార్వభౌములకు. ద్వారమున
గాయకులు వేచి—

దుర్యో—(కటువుగా) గాయకులు గీయకు లిష్పడవసరములేదు
వెడలిపొమ్ము.

భటు—చిత్తము.

(భీతితో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

భటు—(ప్రవేశించి) నట్టువకత్తెలు ద్వారమున

దుర్యో—(తీక్షణదృష్టితో) నట్టువకత్తెలు (చిరాకుగా) ఈనాఁ
డెవ్వరికిని యిందుప్రవేశములేదు. వెడలిపొమ్ము. పొమ్ము.

భటు—(భీతితో) చిత్తము, చిత్తము. (నిష్క్రమము.)

ధర్మ—(విని, స్వగతము) ఏమిది ! దుర్యోధనుండు కుపితుండై నట్లున్నాడు. ఇది ఏదేని యుత్పాదమునకు నాందికాదు గదా ! ఈతనిపై ఖరింజూడ పితామహుని లేఖాంశములు జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నవి. ఎఱ్ఱైనగానిమ్ము. ఈ సిద్ధి నుండి యీతని మఱలించుటయే శ్రేయస్కరము. (ప్ర) సోదరా !

(దుర్యో. తదేకధ్యానము నటించుచు పలుకకుండును.)

ధర్మ—(స్వ) తప్పక యీతఁడెద్దియో దురాలోచనము సేయు చున్నాడు. ఇప్పుడు పేక్షించిన భీష్ముని యాదేశమునకుఁ దప్పినవాడ నగుదును. (దుర్యోధనుని భుజముపైఁజేయి వైచుచున్నాడు. (దుర్యో. డులికిపడిలేచి)

దుర్యో—(చూచి) అగ్రజా ! నన్ను బలుకరించితివా ? నిలిచితి వేల ? ఈ యాసనముపై నుపవిష్టుడ వగుము.

సౌ—(స్వ) మంత్రము బాగుగనే పారినది (ప్ర) సుయోధనా ! ఇప్పుడు మేల్కొనుచున్నావా ?

ధర్మ—సోదరా ! నీవెద్దియో యోజించుచున్నావు. నే నీ సభాభవనముచు సావధానముగ దిలకించియున్నాడను. ఈ రచనాచమత్కృతి మిక్కిలి వర్ణనార్హము. ఇం దే మేని వినోదములఁ బ్రాద్దుపుచ్చు నిచ్చువాడముచున్నది.

దుర్యో—అగ్రజా ! ఊమింపుము. నేడు నా కేవినోదముల యందుమ మనసు వారుట లేదు.

సౌబ—ధర్మజా ! నీ కేవినోదము పై నభిప్రాయము ?

ధర్మ—నా కెద్దియైనను సమ్మతమే. దుర్యోధనుని యభిమతము ననుసరింతమని.

సౌ—సుయోధనా ! ధర్మజుని కోర్కెను మన్నించుట నీ ధర్మము.

దుర్యో—ఔచితి నెఱుంగనివాడనుగాను మామా! నేడేమో చిరాకుగా నున్నందున నట్లంటిని. (ధర్మజునివైపు తిరిగి) అగ్రజా ! మన్నింపుము. కలతవారిన మనసున కే వినోదమును రుచింపదు అయినను పెద్దల కోర్కె మన్నించుట పిన్నవారి విధియగుట రాజపుత్రోచితంబులగు భేలనంబులతోడనే యానందింతము. తురంగంబుల నడిపించుటయందును మార్బలంబుల రూపుమాపుటయందును దొలుత ని న్నెన్ని యెరునిఁ బేర్కొనవలయును. కావుననే యుధిష్ఠిర నామము నీయందు సార్థకమైయున్నది. మఱియు నరువదినాల్గు కళలలో నొకటియగు ద్యూతకళయందును నీ వసమాన ప్రతిభావిశేషుండవని విందును. దాని మర్మములు గొన్ని నీవలన దెలిసికొనవలయునని చిరకాలము నుండియుఁ దలంచుచుంటిని. కాకతాళీయముగ నేఁ డట్టి యవకాశము లభించె కావున నేఁడు చతురంగ ద్యూత భేలనములతో నానందింతము.

ధర్మ—(స్వ) కట్టా ! అనర్థదాయకంబగు ద్యూతమునుగూర్చి ప్రస్తావించుచున్నాఁడే! (ప్ర) సోదరా ! చతురంగ భేలనము సంఘోషింపఁదగినది కాదుగాని ద్యూతముమాత్రము కూడని పని, అనర్థదాయకము.

సౌ—కుమారా! పరస్పర వైషమ్యము గలవారిపట్ల నీ వనినది చెల్లినఁ జెల్లును గాని యుబుసుపోకకు వినోదార్థ మాడుకొను నన్నదమ్ములయెడ నది పోలదు.

దుర్యో—అగ్రజా! ధ్యోతమర్మములు నే గ్రహించుట నీ కిష్టములేకున్నఁ బోనిమ్ము. బలవంత మేమియును లేదు.

ధర్మ సోదరా! నాకు సమ్మతము గాక కాదు. దానివలనఁ బరస్పర మీర్వాసూయలు ప్రబలి దురంతములగు ననర్థములు బొడముచుండుటచే బుధులు ద్యోతమనిన గర్హించుచుందురు.

దుర్యో—వినోదార్థ మాడుకొనుట కింత సంశయమేల? బుధ సమ్మతముగాని పురాతనాచారము కలదా?

ధర్మ—(స్వ) ఎంతవారించినను వినునట్లు లేదు. ఇప్ప డీతనిం బోనిచ్చితి నా కర్ణదుశ్శాసనులం గూడికొని ఏదేని దురాలోచనకుం గడంగు నేమో? అట్టిదాని కవకాశ మొసంగ వలదనికదా భీష్ముని యాదేశము.

దుర్యో—అగ్రజా! యేమి యోజించుచున్నావు?

ధర్మ—ఏమియునులేదు. ద్యోతభేలనమాన నీ కంత కుతూహలముండిన నే సమ్మతింపకుండుట సరసలక్షణము కాదు. తొలుత నేది ప్రారంభింతము?

దుర్యో—తొలుత చతురంగమును ప్రారంభింతము.

ధర్మ—(స్వ) ఇది కొంతవర కనుకూలముగనే యున్నది.
(ప్ర) సరియే.

సౌ—సుయోధనా ! ఇంక నీవు ద్యూతకళా నిపుణుండ వయ్యెదవు కాబోలు.

దుర్యో—ఇంతవఱకు సరిగా పాచికలు చేతపట్టుటయే యెఱుంగని నే నప్పుడే ద్యూతకళావిశారదుండ నై తినని భావించుచున్నావే. మాతులా ! ఎంత చూపోపవేమి ? (ధర్మజునిఁ జూచుచు)

(ధర్మజునివైపు తిరిగి) అగ్రజా ! ఖేలనమొనరించుచున్నప్పటికంటె తటస్థముగ నుండి చూచుచున్నప్పుడు ఆటలోని మర్మములను గ్రహించుటతిసుకరము కావున నే నూరక చూచుచుండెదను. మాతులుండును నీవును ఖేలన మొనర్చుడు.

సౌబ—మాటవరుసను నే నన్నందుల కిది బహుమానమా? ఈ భారము నాతలపైఁ బెట్టి నలుగురిలో నన్ను బరిహాస పాత్రుని జేయనెంచితివా? ధర్మజుని యక్షవిద్యాదక్షతఁడలంచికొనిన, నామాటయేమి? యక్షవిద్యయం దారి తేరిన వారలకే యీ గండము గడచు తెట్లాయని దిగులు జనింపకమానదు.

దుర్యో—మామా ! (శకునిభుజము తట్టుచు) సామర్థ్య ముండి నను లేకున్నను కొద్దియో గొప్పయో ఆ కళ నభ్యసించినవాడని ప్రశంసింపఁబడువాడ వీ యాస్థానమున నీవొక్కరుండవేకదా? కావున మారుమాటాడక నా కొఱకై నీ పీఠనిఁ బూనవలయు.

ధర్మ—సుయోధనా ! సౌబలుఁ డాడునా ?

దుర్యో—అనుటవలన నర్థము.

సౌబ—రాజ్యవైభవాదుల తనతో సమానస్కంధత లేదని.

దుర్యో—ఆ సంశయ మక్కఱలేదు. అగ్రజా! ఆతఁడోడిన వన్నియు నేను నీ కీఁగలవాఁడ.

ధర్మ—మాటవరుసను సౌబలుఁ డాడునాయంటినిగాని, పణముల విషయమైకాదు. సుహృద్ధ్యూతమున కెవ్వరాడిన నేమి? దీనికిఁ బణము లెందులకు?

దుర్యో—పణములులేని దాటకు రక్తియుండదు. ఇంకఁబోవు దమా? ఎవఁడురా అక్కడ?

భటు—(ప్రవేశించి) సార్వభౌమునియాజ్ఞ-

దుర్యో—నీ వేగి సకలరాజచక్రమును గృహశ్వత్థామలను దోడ్కొని రమ్ము.

భటు—చిత్తము. దేవరయాజ్ఞ.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

సౌబ—(పోవుచున్నభటునితో జనాంతికముగ) విదుర ధృత రాష్ట్రుల కీ విషయమును దెలియనీయకుము. పొమ్ము.

భటు—చిత్తము. (పోవును.)

దుర్యో—ఓరీ సేవకా!

భటు—(ప్రవేశించి) చిత్తము.

దుర్యో—భీమార్జున నకుల సహదేవులును యువరాజుగారును నావైపున నున్నారు. వారిని ద్యూతరంగమునకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

భటు—మహాప్రసాదము. (నిష్క్రమించును)

ధర్మ—(స్వ) వినోదమున కాచార్యులుమాత్ర మెందుల కాక్షేపించెదరు ?

దుర్యో—అగ్రజా ! మాతులా! రండు.

(నిష్క్రమము)

ద్వితీయ రంగము

స్థలము : ఉద్యానవనము

(ద్రౌపదీ వాసంతికలు ప్రవేశించుచున్నారు)

ద్రౌ—వాసంతికా ! ఈ యుపవనవిశేషముల నెల్ల కనులపండువుగఁ గనుచు, శుకపికశారికాదుల కలకల ధ్వనులు చెవుల పండువుగ వినుచు నింతదనుక విహరించితిమికదా ? విహారాయాసముదీర నీలతామంటపమున నొక్కింత విశ్రమింతము.

వాసం—అట్లే చేయుదము. (ఇద్దఱునుగూరుచుండెదరు.) దేవీ, ద్రుపదపుత్రీ ! (ఇంకొకవైపునఁ జూచుచు) ఉదయమునఁ బూవులతోడను బిందెలతోడను జూచుటకెంతయో సుందరముగనున్న యివ్వనభాగ మిప్పుడెట్లు కళావిహీనమై విపరీతముగఁ గన్నట్టుచున్నదో చూడుము.

ద్రౌ—వాసంతికా ! నిముసములో తలంపని వింతలెన్నియో యుట్టిపడుచుండును. మఱిల మాయమగుచుండును. సమస్తవైభవోపేతుండగు సార్వభౌముఁడు భిక్షుకుండగును. భిక్షువు

సార్వభౌముడగును. పురం బరణ్యం బగును. అరణ్యంబు పురంబగును. ఇట్టి మార్పుల కెన్నింటికో కారణమై రెప్ప పాటులోఁ బ్రకృతినంతయుఁ దలక్రిందులు సేయఁజాలు కాలస్థితుల దెలిసికొన నెవ్వరివశము? (వినుట నభినయించి) ఈ మాంసధ్వనులెచటనుండి (వైవై పుంజూచుచు) శారదాగ మంబునందలి వెలిమిబుప్పింజలవలె మాంసగణంబు లాక సంబు నావరించి ఎంతమనోహరముగ నొప్పుచున్నదే? (ఇరువురును జూచుచుందురు. కొంచెము దూరములో

శారద ప్రవేశించి)

శార—(స్వ) మహానందమున నుద్యానవనవిహార మొనరించు చున్న యీ దేవికి కర్ణకఠోరంబగు మయసభనోడిన వృత్తాంతము నెట్లు విన్నవింతును? (సమీపించి దుఃఖముతో) అమ్మా! ఈ నిర్భాగ్యురాలివై పొక్కసారి చూడుము.

ద్రౌ—(ఆతురముతో) ఏమే శారదా! (దగ్గరకుఁ దీసికొని) ఎందులకే దుఃఖించెదవు?

శార—ఇంకేమున్నదమ్మా! (దుఃఖించును)

వాసం—నీ కేమి యాపదయో ఊరక దుఃఖించుచుండినఁ దెలియున దెట్లే?

శార—(దుఃఖించుచు) అమ్మగారి కాపదకల్లుట నాకుఁ గల్గుట కాదా?

ద్రౌ—(ఆతురముతో) మా కేమియాపద?

శా—నూతన సభం జూచి వత్తమని నేనావై పునకు బోయితిని.

వా—పోయితివి. అచ్చట నేమాయె?

శా—నా కచట నొక కంచుకి యెదురై మయసభ యోడుట యాయెనని చెప్పె.

ద్రా—(ఆశ్చర్యముతో) మయసభయా! ఓడుటయా?

వాసం—ఎవరు. ఎవరికి?

శా—మన మహారాజు దుర్యోధన చక్రవర్తికి.

వాసం—ఎందులకు?

శార—జూదమాడినందున.

వాసం—అమ్మా! మన మహారాజేమి- జూదమాడుటేమి? మయసభ నోడుటయేమి? నేఁబోయి నిజానిజములు కను గొనివచ్చెద. (నిష్క్రమించుచున్నది).

ద్రా—శారదా! తొలుత నీ జూదప్రశంస యెట్లు కలిగె?

శా—అమ్మా! నూతన సభావిశేషము లేమని నే నా కంచుకి నడుగ కొంతవడి సంశయించి కేను తమ దాసి నౌట యెఱింగి రహస్యముగ నిట్లనియె. ప్రొద్దు పుచ్చుట కొక్కింత చతురంగ ఖేలనమొనరింతమని దుర్యోధన మహారాజును వారి యనుచరులును మన మహారాజులును కునువృద్ధులు, గురుజనులు నిండియున్నసభలో చతురంగ మాడుచుండ దుర్యోధన చక్రవర్తి వస్తుసముదాయము నంతయు మన మహారాజొడిచికొనియెనట. పిమ్మట జూద మాడఁ దొడంగిరట. దానిలో మనమహారాజొడిచికొనిన వారి వస్తుసముదాయమునే కాక మయసభను సైత మొడి

పోయెనట. ఇది వినుటతోడనే నిలువలేక తమ కీ వార్త నెఱింగింప నిటు బరువెత్తితిని.

ద్రౌ—శారదా! దీనికేనా! ఇంత సంతాపపడుచున్నావు? నిజముగ మఱచి కా మయసభయే కావలయునన్న మాట మాత్రము వర్తమానంపిన మన సార్వభౌముఁడతనికాసభ నొసంగుటకు వెనుదీయునా? ఈ భాగ్యమునకు జూదమాడి దాని నొడిచికొనవలసిన యావశ్యక మేమి? వారు వినో దార్థ మాడుకొనుచుందురు. మరల మన మయసభ మనకు వచ్చునులే! దిగు ల్పడకుము.

(వాసంతిక అత్యాతుర దుఃఖములతోఁ బ్రవేశించి)

వా—అమ్మా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. (ద్రౌపదికాళ్లపై బడును.) (ద్రౌపది లేవదీయుచున్నది.) అమ్మా, మన శారద చెప్పినదంతయు నిక్కమే.

ద్రౌ—(అతురతతో) పై విశేష మేమి?

వాసం—అమ్మా! నేఁబోవునప్పటికి మన మహారాజు రాజ్య పైభవాదులనేగాక చిన్న తమ్ముని పైత మొడ్డి యోటు వడియె.

ద్రౌ—(సంభ్రమముతో) ఆ. ఆ. చిన్నతమ్ముని.

వా—చిన్నతమ్ముని నోడితిననిన రోషముచేత నకులార్జున భీమసేనమహారాజుల నొడ్డి యొడె. (ద్రౌ. భయసంభ్రమ దైన్య దుఃఖములతో నిస్తబ్ధియగుచున్నది.)

శార—తలవనితలంపుగ నెంతవారి కెంతలో నెంత ముంచి కొనివచ్చినదే వాసంతికా! (దుఃఖించును.)

వా—ఇంతలో నా శకుని శనిగ్రహమువలె మన మహారాజు నెత్తిపొడుపు మాటలచే మరింత నొప్పించుచు యీ మారు పందెమును నీవే గెలిచిన నీ రాజ్యవైభవాదులను నీ నలువురు సోదరులను నీ కిచ్చివేయుదుమనియె. తమ్ముల నైన దక్కించుకొనఁ దలంచి మన మహారాజు తనంతఁ దా నొడ్డుకొని యోటుపడె. (ద్రౌపది సోలి పడిపోవును.)

శా—వాసంతికా ! వాసంతికా ! దేవిప్రాణములు కడఁ బట్టినట్లున్నవే! ఆకేళాకూళిలోని చల్లని నీగు గొనిరావే ? (ద్రౌపదితలను దనతొడపై బెట్టుకొని వాసంతిక తెచ్చిన జలమును ద్రౌపది ముఖముపై జల్లగా (ద్రౌపది కొంచెము తేరికొనుచున్నది. (శా. వా. దుఃఖింతురు.)

వాసం—శారదా ! ఊరడిల్లుము. మనమే దుఃఖించుచుండిన దేవి కూరట నెవరు కల్పింతురే ?

ద్రౌ—(కొంచెము తెలివితో) నేను నిదురించుచున్నానా ? మేల్కొని యున్నానా ? నేను ద్రౌపది నగుదునా కానా ? కాకున్న సంశయ మెట్లు కలుగును ? అయిన నింత విభ్రమమేల ! ఇంత వికార మేల ? సకలధర్మవిశారదుండై న్యాయాన్యాయవిమర్శనాకుశలుండై భరతకులాలంకారుఁడైన ధర్మజ సార్వభౌముఁడు జూదమాడ నీయకొనుట విభ్రమము కాదా ? ఆ కౌరవకులాపశదులు మొదటినుండియు బొండుకులోన్మూలన మొనర్ప బ్రయత్నించుచుండు తెఱింగియు సుహృద్వ్యూత మనినంతనే చక్రైరపూత విషంబులగు వారి మాటలు నమ్మి జూదమాడ నీయకొనుట విభ్రమము కాదా ! పాండవ కులాపకారియై

ఆజన్మశాత్రవుండగు దుర్యోధనునకు మేనమామయై
 దుష్కితవుండైన యా శకుని పోటుమాటల కులికి
 ఆతనితో జూదమాడనీయకొని సోదరుల సైతము పణంబు
 సేయుట విభ్రమము కాదా? అది మహాసభ కదా?
 అచ్చటి కురువృద్ధ గురుజనంబులలో నొకరైనను ధర్మ
 మూర్తివగు నీ వీ పాపకృత్యమున కీయకొనం దగదని
 మా సార్వభౌము సేల వారింపరాదు? అందరును కౌరవ
 పక్షపాతులే యైరా? కాకుందురా! కానికాలము వచ్చి
 నపుడు వారికిమాత్రము నో రెట్లాడును? కా ల మా!
 నీ గర్భపేటికయం దెంత లెంతలు కొటిల్యములు దాగి
 యుండును? ఊణములో మానవ ప్రకృతులకు
 నీ వెట్టి వైకల్యములను గలుగఁజేయుదువు. నీ వైదములు
 దుర్వర్ణనీయములుగదా! ఏ రాజన్యచూడామణుల పరా
 క్రమతేజఃపుంజములు శాత్రవహృదయసంనృతగర్వాంధ
 తమస్సును పటాపంచలు గావించు దివ్యజ్యోతిఃప్రతా
 పములయ్యెనో? ఏ శౌర్యధనుల ప్రచండప్రతాప
 వైశ్వానరజ్వాలామాలికలు దివి కెగఁగఁగాకి దేనతా
 సార్వభౌమతాపహేతువులయ్యెనో, ఏ విశ్వేశ్వరుల నిర్మల
 ధర్మచంద్రికావిసరంబు అనిమిష మర్త్యపన్నగ జగ
 న్నివాసుల మనఃకుముదంబుల వికసింపఁ జేసెనో ఏ
 చక్రవర్తుల నిర్వక్రవిక్రమం బఖిలానిమిష మర్త్యరాక్షస
 స్తవనీయమహారాజసూయాధ్వర నిర్వహణకారణం
 బయ్యెనో అట్టి నా ప్రాణనాథులు నాకుఁ గానివారైరా?
 ఇట్టి దుర్గతికి మూలము మా వైభవమే కదా? హా!

హతవిధీ! నిర్మలధర్మరతులగు పాండుపుత్రులపైననా నీ కింత దురాగ్రహము? త్రిభువనస్తవనీయులగు దిక్పాలు రకు ప్రియతములే! సకల సూరిజనానందకారణంబగు మహారాజసూయాధ్వర నిర్వాహకులే! సృష్టిస్థితి లయకారణభూతులగు ముమ్మార్తులకు వంద నీయుఁడైన శ్రీకృష్ణపరమాత్మకుఁ బ్రాణాధికులే! అట్టి వారలనా? నీవీ నీచద్యూతమున దింపుట! దింపి యోడించుట? ఓడించి నాకీ యార్తినిఁ గల్పించుట? వస్తువాహనములు పోయిన వగవను. లోకోత్తరంబగు మయసభ వోయిన విచారింపను. సకల కామితముల నొడఁగూర్చు పూజ్యసామ్రాజ్యమువోయిన రవ్వంతయైన మది కలఁత నొందసు. ఏది ఏమైపోయినఁ జలింపను. తుదకు ద్యూత మృత్యువునకు నే నాహుతియై యుండినను దుఃఖింపను. నాధనము, నాప్రాణము, నాసర్వస్వమునైన నాజీవితేశ్వరులు ఒక రాజనామమాత్రుఁడు. ఋజుమార్గసద్గతివిహీనుఁడు. పరవైభవాపహరణ లంపటుఁడు, భ్రాతృద్రోహి, మానవాధముఁడును నగు దుర్యోధనునకుఁ జరణదాసులగుటకు వగతును. తపింతును. బ్రాణపరిత్యాగ మొనరింతును. (నిండుదుఃఖమున వికృతముగఁ జూచుచు) నీచ దాస్యనామకమహానరకకూపమునంబడి నా హృదయవల్ల భులు నాకుఁ గానివారైరా? నా జీవితేశ్వరులు నాకు లేరా! హా ధర్మజా! హా భీమసేనా! హా అర్జున, నకుల సహ... (మూర్ఛిల్లును.)

(యవనిక పడును.)

తృతీయరంగము.

స్థలము : ద్యూతసభ - పాండవులు, దుర్యోధన, దుశ్శాసన, సౌబలి,
కృపాశ్వత్థామలు, కొందరు రాజులు, ప్రాతిగామి, భటులు.

సౌబ—ధర్మజా! ఏమట్లు దీనాననుండవైతివి. ఓటమి కలిగిన
చింతించు టాటగానిలక్షణము కాదు. నీకేమైన పందె
మొడ్డుటకున్న నొడ్డుము. లేకున్న నాట చాలింపుము.
చింతించి ప్రయోజనము లేదు. (జనాంతికముగ దుర్యో
ధనునితో) విదురుడు వచ్చుచున్నాఁ డీతని కెట్లు తెలిసె?
ఒక్కఁడేవచ్చె నిది కొంత మేలే !

దుర్యో—(సౌబలునితో జనాంతికము) జనకునకుఁ దెలియ
కుండున స్లేర్పాటుచేసితిని కాని, ధర్మజుని వారిం
యితఁడు కార్యభంగము గావింపఁడుగదా ?

సౌ—(జనాంతికము) ద్యూతలంపటున కెంతటి హితమైనను
విషప్రాయముగును.

(విదురుడు ప్రవేశించి సభ కలయంజూచి)

విదు—(తలయూచుచు స్వగతము) నేను భటునివలన దెలిసి
కొనిన దంతయు వాస్తవమే. (యోజించి) సందేహము
లేదు. ధర్మజుని వంచించుటకై పన్నఁబడిన పన్నుగడ.
(యోజించి) ఏమిసేయుదు? ఇది తగవుగాదని దుర్యోధనుని
వారించెడఁగాక (ప్రకాశము) నాయనా ! దుర్యోధనా !

దుర్యో—ఏమి కొంపమునిఁగినది?

విదు—నీ వీ దుష్కృతిని మానకుండిన కొంప మునుగుటయె
కాదు. జగంబే మునుంగును. దుర్భరపరాభూతి ధర్మ
మును సైత మతిక్రమింపజేయుట సహజము. కుమిలి
కుమిలియున్న అగ్ని యొక్కసారిగ గప్పుమనక మానదు.
పాండవేయుల పరాక్రమం బనివార్యము. ఓ దుర్యోధనా !

సీ॥ ప్రళయకాలాభీల భాస్వన్మహాకాల
సంరంభ మొకవేళ సైపవచ్చు
విలయవేళావిజృంభిత మహాబల తీక్ష
నిహతి కొకించుక నిలువ వచ్చు
త్రిజగద్భయంకరోద్ధృతి దుర్నిరీక్షమా
దంభోళి కొక్కింత తాళవచ్చు
సంవర్తసమయ ప్రచండ హాలాహలా
త్యుగ్రకీలాపాళి కోర్వవచ్చు
గాని సైపంగవచ్చునే కదనరంగ
చండదోర్దండ మండిత మండలాగ్ర
ఖండితోద్దండ వైరిప్రకాండకాండ
బలవ దంతకసుత భీమపార్థయమళ.

అక్రమంబుగ మహాత్ములం బ్రతారించి వృద్ధి బొందిన
వారెవ్వరును లేరు.

సీ॥ నలుని మోసమొనర్చి గెలుపు గైకొనిన యా
పుష్కరుం డెంతగా పాలుపుమీతె ?
అలహరిశ్చంద్రు బాముల పాలుజేసిన
గాధేయుడెంతటి ఘనతఁగాంచె ?

ఇనకులాధీశ్వరు హింసింప నెంచిన
దశకంఠహతకుఁ డెంతగ రహించె ?

నీలనీరదగాత్రు నిర్జింపజూచిన
యాకంసుఁ డెంత నిర్వాకమయ్యె

ధర్మ కర్మావలంబ నిస్తండ్ర సత్య
వాక్యపరిపాలనైకసంభవ దిగంత
దంతురానంత కీర్తి భాస్వంతులైన
ఘనుల నేచుట స్వవినాశకరముగాడె ?

ఇంతటనైనను బరమపావనమూర్తి యగు నా ధర్మజుని
రాజ్యవైభవాదు లాతనికి సమర్పించి ఆ యనఘుని
కాళ్లంబడి, అగ్రజా ! అజ్ఞానవశంబున నాచేసిన యప
రాధమును గృపామతి త్నమియింపుము ” అని వేడికొని
నిన్ను నీవు రక్షించికొనుము. కురుకులంబును రక్షింపుము.
దూరాలోచనము చేయుము.

మర్యో—విదురా ! నీ హితోపదేశ మింకఁజాలు ? నేఁజేయు
నది అధర్మకృత్యముకాదు. కాన నాకేమియు భయము
లేదు. కురుకులంబున కంతకంటెను భయములేదు. జ్ఞాన
లవదుర్విదగ్ధుండవగు నీ మాటలు వినవలయునా ? ధర్మ
జుని కాళ్ళపయిం బడవలయునా ? ఎందులకు ? జూద
మాడు ట్లధర్మమనియా ! అది రాజధర్మవిరుద్ధము కాదు.
నే నపరాధి ననియా ? స్వధర్మనిర్వహణపారీణుండను నే
నపరాధినీగాను. ధర్మజుండు న్యాయమార్గంబున నాకోటు
వడియె. జూదమాడుమని నే నాతని నిర్బంధింపలేదు. పోని

మిప్పటికైన మునిగిపోయినదేమి? నీవనిన ట్లపరధర్మ
మూర్తియగు నీధర్మతనయుండే 'ఇదంతయు నధర్మము,
జూదము నే నాడుదు ననలేదు' అనినఁ జాలును. ఈ ఊణం
బున రాజ్యభవాదులతో సోదరచతుష్టయముతో
నాతని వదలివేయుటకు నా కే యభ్యంతరమును లేదు. నీ
వింక ననవసరప్రసంగమునఁ గార్యభంగము గావింపకుము.
ఉత్సాహభంగము సేయకుము.

విదు—ఉత్సాహభంగమా! నీ గెలుపువలనఁగదా నీకింత
యత్సాహము కలిగినది. ధర్మజుండే గెలిచి నీవే యోటు
వడిన నీమనంబెంత సంతాపమును బొందెడిదో యొక్కొంత
యూహసేయుము నీవు నీ ప్రాణాధికమగు నీ సోదరశతంబు
ఆత్మగౌరవమును వీడి నిజౌద్ధత్యమును బరిత్యజించి నీచ
సేవక జనంబునకంటె హీనంబుగ ధర్మజుని కనుసన్నల
మెలంగు పరిచారికలకు పరిచారికలుగ యూడిగ మొనరింప
వలసివచ్చినప్పుడు మీరుపడు సంతోభ మెట్లుండునో
యొక్కొంత చింతసేయుము. దుర్మదంబునఁ బరులకు బాధ
కలిగించుటకాదు. అట్టిబాధయే తమకు సంప్రాప్తమైన
పుడు తమస్థితియెట్లుండునో తెలిసికొనుటయే దొడ్డతనము.

సౌబ—విదురా! (చిరునవ్వుతో) ఇంతయోటమి కలిగిన
ధర్మజున కెట్లయినను నీకుమాత్ర మెక్కడలేని మనఃశో
భము కలిగినట్లున్నది. పాపము నీకెంచుటకీ యుక్తారణ
సంతోభము. ఎవ్వరిమనంబు లెవధిమైన పుత్రాపమన
స్రక్కకుండ ధర్మజుండే గెలువవలయు ప్రదక్షిణయ్యము.
నెఱివేలునట్లు నే నొక మార్గమును జూచుచున్నాను.

(ధర్మజుని దిక్కు-మొగంబై) ధర్మజా! ఈ మా రొక్క-పందెము పెట్టుదము. ఇయ్యదియే కడసారి పందెము. ఈ మాటు నీవే గెలిచిన నీ విదివట కోడిన సమస్తమును నీ కిచ్చివేయునును. పాపము నీవంతయు నోడితినని దిగు లొందినట్లునావు. (దుర్యోధనునిజూచుచు) ఏమి దుర్యోధనా! నీయభిప్రాయము.

దుర్యోధ—నేనును నాసోదరశతంబును ధర్మజునకు దాసుల మైనపుడు మా సంక్షోభ మెట్లుండునో గమనింపుమని కదా! ఈ విదురుండు వాక్రుచ్చె. మంచిది. శ్రీతజన వాంఛాప్రదుండనగు నే నేల యీతని యభీప్సిత మీడేర్ప కుండవలె. ఈ పందెమును ధర్మజుండే గెలిచిన నేనును నాయాజ్ఞానుసారము నా సోదరశతంబును ధర్మజునకు దాస్యంబు సలుపుదుము. ఇదియే నా ప్రతిపదము.

సౌభ—ధర్మజా! దీని కొప్పికొనిన నీకు లోపములేదు. జూద మున నెక్కుడోటమి ప్రబలజయసూచకము. నీ వీ సంతాప మున మఱిపొందితివేమో? సంకోచింపకుము. దైవముపై భారముపై చి దైర్యము తెచ్చికొనుము. లేదా! ఇంక నే నాడజాల ననుము. ఏమనియెదవు?

ధర్మ—(స్వ) గెలుపనునది నాకు గగనకుసుమమైనదికదా? (యోజించి) ఈ పందెమువేసి చూచిన నెట్లుండునో? “సాహసాదృభతే లక్ష్మీః” సోదరుల బంధవిముక్తికై ద్రాపదివై నను నొడ్డుటకే నామనం బంగీకరించుచున్నది.

సౌభ—ధర్మజా! ఏమి యోజించుచున్నావు?

ధర్మ—సౌబలా ! నాధనము, నా ప్రాణము, నా సర్వస్వము
ననఁదగిన ద్రాపదియేకదా నాకింక మిగిలియున్నది ?
ఆమెనేకదా పందెమిడవలయు ?

సౌబ—పందెమిడవలయునా పందెమిడినాఁడవా ?

ధర్మ—సౌబలా !

సీ॥ పాంచాలరాజగర్భము పావనతఁగాంచ
నవతరించిన సుగుణాలవాల

లలిత భారతకీర్తిలతకు నాధారమై
నిలిచిన సంస్తవనీయచరిత

ఆభిజాత్యోచిత వ్యాపారములకెల్లఁ
దలమానికంబుగా వెలయు సాధ్వీ

పరమపాత్రివత్యసరణి ననన్యయై
ఖ్యాతిఁ గైకొన్న మూర్ధాభిషిక్త

నిఖిలలోకైక సంస్మరణీయ దివ్య
విమలవర్ణ విరాజత్పవిత్రనామ
అఖిల పాండవపంచకార్ధాంగలక్ష్మీ
సరగఁ బణమయ్యె యమతనూజాతునాజ్ఞ.

సౌబ—ధర్మజా ! పందెమును నీవే వేయుదువా? నన్ను వేయ
మందువా ?

ధర్మ—ఎవ్వరు వేసిననేమి, పోనిమ్ము. నేనే వేయుదును.
(పందెమును వేసి ఖన్నత వహించును.)

సౌబ—సుయోధనా ! పాండవరాజ్యలక్ష్మీతోఁబాటు పాండవేయార్థాంగలక్ష్మీయు నీ కరగతంబయ్యె.

దుర్యో—వినురా ! (చిరునగవుతో) పాపము. నీయభిమతం బీడేరకనేపోయెగా? పదచలనంబులేక, రథగజతురగపదాతి పై న్యసందోహంబుల నపేక్షింపక ఒకరి శరీరమున కలసట కలిగింపక మయసభ కధిపతివైతిని. పాండవసామ్రాజ్య లక్ష్మీ కధిపతిని నేను, పాండవేయుల కధిపతిని నేను, పాండవేయార్థాంగలక్ష్మీ కధిపతిని నేను. ఇంతకన్న నేను పొందదగిన మహాభాగ్యమేది? ఇంతకన్న నే ననుభవింపఁదగిన మహానంద మెయ్యెది? ఇంతకన్న సుక్షత్రియుండగు వాఁడు! కోరఁదగిన యుత్తమపదం బెయ్యెది! ఇట్టి కురు రాష్ట్రపురుని విజయంబునకు నీ వేమనియెదవు?

విదు—ఓయీ ! మూర్ఖజనాగ్రేసరా ! ఇదియును నొక విజయంబనియే సంతసించుచున్నావా? గర్భిభూత హాలా హలంబగు శర్కరాపూపంబు మ్రింగునప్పుడు జిహ్వ కెంతయో రుచ్యముగ నుండునుగాని యది కడుపునం దిమిడి ప్రేవులు తఱుగుచున్నపుడుగదా దానిశాధ తెలియును? “మహానదీప్రతరణం మహాపురుషనిగ్రహం, మహాజనవిరోధంచ దూరతః పరివర్జయేత్” అని ప్రాజ్ఞుల నీతి. నీముఖప్రీతికై (శకునిఁఁ జూచుచు) ఇచ్చకములాడు కుటిలస్నేహితులు వేనవేలు నీకు లభించెదరుగాని అప్పటికి నీ కహితముగఁదోచి నీవ్రాగహించినను వెఱవక నీకు హితము నుపదేశించి సన్మార్గగామి నొనరించు సన్నితఁడొక్కఁడు నీకు దొరకుట దుర్లభము, ధర్మమూర్తులగు

భీష్మద్రోణు లిరువురు లేనిసమయముం గనిపట్టి యిట్టి
ఘోరకార్యమునకుం దలపడితివా? నీ సంపదలు నీకుఁ
జాలక పాండవసంపదల పైతము హరింపవలయు ననెడి
తలంపే నీకుఁ గలిగిన రణరంగంబున ధీరుండవై నిల్చి
తద్విధార్జిత రాజ్యపదంబున దీపింపుము. దానికెల్ల లోక
ములు సంతసించు. నూతనసభాప్రవేశోత్సవమున కని
వారల నిచ్చటకుఁ బిలిపించి కితవోద్యోగంబున ధర్మజుని
వంచించి పరాభూతునిఁ గావించుట నీ యశక్తదుర్జనత్వ
మును వేయినోళ్ళం జాటుచున్నది. పౌరుషవంతుడైన
సుక్షత్రియుం డసువులనైనఁ బాయునుగాని యిట్టి నీచ
ద్యూతసముపార్జిత రాజ్యపదవికి నీవలె సంతసింపడు.

దుర్యో—ఓ యసంబద్ధప్రలాపీ! విదురా! ఇది మాయా
ద్యూతముకాదు. కితవోద్యోగంబు లేదు. ధరారమణులకు
ధర్మయుద్ధమున గెలుపుగొను తెంతటి పుణ్యప్రదంబో
ధర్మద్యూతజయంబును నట్టిద. ఓయీ! విద్విష తృక్ష
పాతీ! అశ్రమంబున శత్రుజయోత్సేకంబు సమకూరు
చున్నపుడు శ్రమోపలబ్ధంబగు జయంబు నెవ్వఁ డాకాం
క్షించును? నా విజయంబునుగదా నీవు అక్రమవిజయం
బని వాపోవుచున్నావు? మంచిది. ఈ విజయమే ధర్మజుని
దైయుండిన నీ వే మనియుండెడివాడవు? అప్పుడు
ద్యూతము రాజధర్మమై ఈ విజయము పరమధర్మ విజ
యమై యుండెడిదేమి? ఇష్టముండిన నెట్టి యధర్మకృత్య
ములైన పరమ ధర్మస్వరూపముం దాల్చునో? లేకుండిన
నెంతటి ధర్మకృత్యములైనఁ గేవల మన్యాయములుగఁ

బరిస్ఫరించునో? ఇట్లు సెప్పుటకు విధినిషేధంబు లేదో? విస్సన్నచెప్పినదే వేదమనునట్లీ కురుసభాంతరాళమున నీవు చెప్పినదే ధర్మమో? స్వధర్మోఽంఘన మొనర్చిన నీవు ధర్మనిర్ధారకుడవో? (తలయూచుచు) ఇంటదిని ఇంటివాసములు లెక్కిడుచుండిన మహానుభావుడవు. నీ వేమని ధర్మనిర్ణయము సేయవచ్చితివి. నీ విషపూరితవచనములు వినకుండిన మేము చెడియెదమా! ఎట్లు చెడియెదమో చూచెద. పాండవసంపద నా కెట్లనుభవార్హంబు కాదో కనుంగొనియెద. నాశాసనమున కెవ్వ రాటంకము కల్గింపజాలుదురో విచారించెద. నీవు కృతఘ్నుడవు. మిత్రద్రోహివి. రాజద్రోహివి. నీయుపదేశమును లక్ష్యము జేసిన మేము కురుకులద్రోహుల మగుదుము. ఇంక నో రెత్తకుము.

ప్రాతిగామి!

ప్రాతి—ఆజ్ఞ.

దుర్యోధన్—నీ విప్పుడవోయి మా దాసియైన ద్రౌపది నీ సభా మధ్యంబునకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

ప్రాతి—చిత్తము. (ముందునకు వచ్చి) సార్వభౌమశాసనము! (తలయూచుచు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

భీము—(స్వ) ఔరా! ఏమి దైవప్రాతికూల్యము? దురాత్ముడగు నీ దుర్యోధనహతకుడు యుక్తాయుక్త విచార విదూరుడై అయోనిజ, అగ్నిసంభవ, వీరపత్ని, పాండవపట్టమహిషిని సభకుఁ బిలిపించుటయా! అగ్రజుని యాజ్ఞ

ఎంతచేటునకు మూలమైనది? దుర్భరము. ఇంకను అగ్ర
జాజ్ఞయా! ఇంకను బాపభీతియా! (ప్ర) అక్కటా!
ఏబాధకైన యోర్చియుండనగును గాని అర్థాంగలక్ష్మీ
యశ్రుజనపూరితాపాంగముల జూచి యోర్చుట దుస్స
హము. ఇంత మనఃక్షోభంబునకు, ఇంతటి దారుణపరా
భవంబునకు మూల మీ ధర్మజుడే కదా? ఇట్టివాఁ
డగ్రజుండైన నేమి? తండ్రియైన నేమి? దైవమైన నేమి?
ఎవ్వండైన నేమి? శకలశకలములుగ ఖండించి తీఱవలసి
నదే. (ఉత్కట క్రోధముతో) ఇంక నిలువఁజాల. ఏ
హస్తము పాండవేయప్రాణధనంబగు ద్రౌపదిని పందె మిడి
యెనో, ఏ హస్తము అయోనిజ, అగ్నిసంభవయగు
ద్రౌపదిని పందె మిడియెనో, ఏ హస్తము నిఖిల సామంత
సీమంతిసీమంత రజోభిశోభిత పాదసీరేజయగు ద్రౌప
దిని పందె మిడియెనో ఆ హస్తమును ఖండించెద. ఆ
హస్తమును విధ్వంస మొనర్చెద. ఆ హస్తమును రూపు
మాపెద. (ధర్మజునిపై కురుక అర్జు - నకు - సహ.లు
పట్టుకొని)

అర్జు—అన్నా! కోపావేశమునఁ బ్రపంచమునే మఱచిన
ట్లున్నావే? ఎంత సాహసము సేయనెంచితివి?

సీ॥ పాండుభూపాలగర్భపయోధి కెవ్వఁడు
రహిమించగా శీతరశ్మియయ్యె

వనధిపరీత భూవలయంబున కెవండు
సార్వభౌమత్వమున్ సంతరించె

విష్టప్రతితయంబు వినుతింపఁగా నెవ్వ
డసమాన రాజసూయం బొనర్చె

జగదేక ధర్మనిష్ఠాగరిష్ఠుండునా
నెవఁడు సత్కీర్తిచే నెనకమెనఁగె

అట్టి శ్రీ పాండుభూపాలకాన్యవాయ
సాధవారాశి రాకాతుమారరశ్మి
సారతరకీర్తి ధర్మజచక్రవర్తి
దండనార్హుఁడె? నీగదాదండమునకు.

శాంతి వహింపుము.

నకు—అన్నా! భీమసేనా! నిఖిలధర్మసూక్ష్మ పరిజ్ఞాతయగు
ధర్మతనయుండే ధర్మముం దప్పిన ముల్లోకములును దల్ల
డిల్లవా! గ్రహరాజంబులు తమ తమ స్థానంబులు తొలం
గవా! ఇంతయేటికి జగద్భయానకంబగు మహాప్రళయ
మాపాదింపదా?

సహ—అగ్రజా! తొల్లింటినుండియు అగ్రజాజ్ఞయే విధిశా
సనంబుగ నొదలిఁదాల్చి యైకమత్యమునకు దార్కాణ
పాండుపుత్రులను ఎనలేని కీర్తి నీ జగంబున గడించితిమి.
అట్టి కీర్తిలతనుబిట్టపిడుగున నీ యకారణక్రోధాగ్నికింధన
మొనర్పఁజూచుట నీయట్టి ధీరాగ్రగణ్యున కుచితంబు
కాదు. ధర్మజున కేమైన మనపై క్రోధముండి యోడెనా?
దైవప్రేరణము శాత్రువధౌర్వ్యము. ఎంతటి కష్టసమయము
లందైన గాంభీర్యము వీడుట సుక్షత్రియలక్షణమా?
తమ్ముల నోటువడి తనంతఁదా డీలుపడి ప్రాణాధికయగు

నర్థాంగిని సైత మోడి ముమ్మడించిన దుఃఖాతిరేకంబున
దీనాతిదీనాననుండై పట్టజాలక పొంగిపొరలివచ్చు దుఃఖ
మును గనుగొనల నాపికొనుచు నవనతముఖుండైయున్న
ధర్మతనయుని ముకుళిత ముఖకమలము నొక్కసారి కను
లార వీక్షింపుము. (ధర్మజునివై పొక్కసారి చూచి) అవ
నతముఖుండై భీముం డూర కుండును.)

సౌబ—సుయోధనా ! ప్రాతిగామి యింకను రాకున్నాడేమి ?

దుశ్శా—(చూచి) అదిగో. ఒక్కడే వచ్చుచున్నాడే!

ప్రాతి—(ప్రవేశించి) సార్వభౌమా ! ధర్మజచక్రవర్తి
ముందుగ నన్నోడైనా లేక తానే డీలుపడియెనా ! అను నీ
ప్రశ్నమునకు సమాధాన మా ధర్మమూర్తి నడిగి తెలిసి
కొనిరా న న్నా ద్రాపదీదేవి యాజ్ఞాపించె.

దుర్యో—ఔరా ! రాజ్యములు పోయినను రాజరీవి మాత్రము
పోలేదనుట సార్థకపఱచినదే ! దానికి దేవీత్వము పోయి
చాల కాలమైనది. “నీ సంశయముల నన్నిటిని రాజసభా
మధ్యంబుననే తీర్చికొనవచ్చునని మాఱుమాటాడక సభకు
రా సార్వభౌముని యనుజ్ఞయైనది” అని చెప్పి యా దాసి
ని ట కుఁ దీసికొనిరమ్ము. లేనిపోని కుంటి ప్రశ్నలతో
కాలయాపన మొనరించిన మానము దక్కదని స్పష్టముగ
వచింపుము పొమ్ము.

ప్రాతి—చిత్తము. (ముందునకు వచ్చి తలయూచుచు)
పాండవపట్టమహిషి కౌరవదాసి. కాలస్వభావము (తల
యూచుచు) సేవకుడను (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

అశ్వ—ఏమి యీ ఘోరము? పాండవ పట్టమహిషి కౌరవ దాసియా? ఆమెను నిండుసభ కీడ్పించుటయా! రాకున్న మానభంగమా? ఏమి యీ సాహసము! ఏమి యీ స్వేచ్ఛా సంచారము. ధర్మనిర్ధారకులు లేరా? భరతభూమి నేడే పాపభూయిష్టంబు గానున్నదా? లేకున్న నింత దురాచారము పెచ్చుపెరుగునా? ఏనాడైన యే సీచ జాతీయందైన కులసతిని సభ కీడ్పించుట వినియున్నామా? ఓ ధర్మ నిర్ధారకులారా! ఓ కురువృద్ధులారా! భరత కులాలంకారభూతయగు ద్రౌపదీ దేవి నిట్లు సభ కీడ్పించుట ధర్మమా, అధర్మమా? అను విషయమును మీ రెల్లరుఁ బాక్షికభావ విరహితులరై నిర్ణయించి మహాభిష భీమసేన ప్రదీపశంతనుల నాఁటినుండియుఁ బాపంబన నెట్టి దియో యెఱుంగని యీ భరతకులంబుఁ బాపకూపారమున మునుంగకుండ కాపాడుఁడు. (ఎవ్వరు మాటాడకున్న లేచి కీర్తనఁబాడి) అంతఃపురవాసిని, పరమ పతివ్రత, పాండవ ధర్మపత్ని ద్రౌపదికి సంభవించిన యీ విషమపరిస్థితికి న్యాయనిర్ణయము సేయకుండుట కురువృద్ధులకు శ్రేయంబు కాదు. ధర్మనిర్ధారకులకు న్యాయంబుకాదు. ఆచార్యులకు సంప్రదాయంబుకాదు. (ఎవ్వరును పలుకరు) ఏల మానధారులై యూరకున్నారు? అతిక్రాంత మర్యాదుఁడైన యీరాజు నేడు పాంచాలీ నవమానించుచున్నాడు. ఇప్పట్టున మీ రంద రీ దుష్కృతి కంగీకరించి యూరకుండిన రే పీ యవస్థ మీకే సంభవించును. అప్పుడును మీ రీ విధమున ననదలకై వడి నూరకుండ్లవలసినవారలే

కదా! ఇట్టి యస్వతంత్ర జీవనమున మనియున్న నేమి? చచ్చిన నేమి? మీ కులగౌరవములఁ గూలఁద్రోయు తలంపే లేకయుండిన మీ యాత్మస్వాతంత్ర్యముల నీ ప్రభువొసంగు నీచదాస్యమునకు వెలవోయు తలంపే లేకయుండిన భరతభూమి పూర్వాన్నత్యముం గాపాడుతలంపున్న తెండు తెండు. ధర్మసంస్థాపన మొనరింప నడుములు కట్టుఁడు. మోమాటములు వదలివేయుఁడు. సేవ్య సేవకభావములను విసర్జింపుఁడు. పాంచాలి మొఱ్ఱాలింపుడు. స్వాతంత్ర్యము నవలంబింపుడు.

విదు—బాగు. బాగు. ఆచార్యకుమారా! బాగు. స్వార్థ పరత్వమును వీడి కులగౌరవ దేశగౌరవములను బునరుద్ధరింప ముందంజవైచిన మహాత్ముని-నిన్ను దేవతలు రక్షించెదరు గాక. ధర్మజుఁడు దొలుతఁ దానోటువడి పదంపడి నాయ మను బణంబుఁజేసెఁగావున ద్రౌపది యధర్మవిజిత.

దుర్యో—అగును. తా నోటువడిన పిమ్మటనే ధర్మజుండు దానిం బణంబుఁజేసె. అంతమాత్రమున నది యధర్మ విజితయా? ఇప్పటికైనను దానిని వదలివేయుటకు నాకెట్టి యభ్యంతరమునులేదు. ఈ ధర్మజునిచే “భార్యనొడ్డుటకుఁ బురుషుఁ డవస్థాభేదంబున నస్వతంత్రుఁడు” అని యనిపింపుము. లేదా! ఈ సభాసదుల సమక్షమున “ఓటమిఁజెంది నప్పటినుండియు ధర్మజుండు నాభర్తగాఁడు యని యాబి డచే ననిపింపుము. ఈ రెండుపక్షములలో నేదియైనను నా కంగీకారమే. నీ వనిపింపఁ జాలుదువా?

దుశ్శా—అగ్రజా! పాండవుల నెఱ్ఱైన దాస్యవిముక్తులను

జేయవలెనని గిలగిలఁ గొట్టుకొనుచున్న యీ విదురుఁడు ధర్మజుని కాళ్లు గడ్డములు బట్టికొనియైన నీ పలికిన ట్లని పించును. ఇంక నా బహుభర్తృక ఎంతకైనను సాహసు రాలే. కాని దుర్యోధనసార్వభౌముని ప్రథమశాసనము నకు విరుద్ధము సంభవింపవచ్చునా ?

సాబ—(చూచి) ఈమాటును ప్రాతిగామి యొంటిగనే వచ్చుచున్నాడే ?

ప్రాతి—(ప్రవేశించి) ప్రభూ ! ఆమె ఏకవశ్రయట. సభకు రాకూడదట.

దుర్యో—ఏకవశ్రయాయా ? అయిన సభకు రా నభ్యంతరమేమి ? నీకుఁ దీసికొనివచ్చుట కాటంకమేమి ?

దుశ్శా—“దానిని “దేవిగారు” అనిగదా సంబోధించి యుండె. ఆ దేవి కాగ్రహము కలుగునని భయపడియొఁ గాఁబోలు. ప్రాతిగామీ ! సార్వభౌమ శాసనమని యెఱుంగవో ?

ప్రాతి—అయ్యా ! నే నపరాధినిగాదు.

దుర్యో—మచ్చాసనోల్లంఘన మొనర్చిన నీ వపరాధివిగాక మరేమి ? మతిహీనుఁడా ! ఆజ్ఞానిర్వహణ మొనర్పజాలని యనదవయ్య నింకను బ్రేలుచున్నావా ?

ప్రాతి—(క్రోధముగల దీర్ఘనిశ్వాసముతో) దుర్యోధనసార్వభౌమా ! నేను సేవకుఁడ నగుటచేతఁగదా మంచిచెడుగులు దలంపక చిన్ననాటనుండి మీయొడ నాకుఁగల భక్తి విశ్వాసములనైన దలంపక యిట్లాడితిరి ? సేవకులకును

నాత్మగౌరవమర్యాదలు కలవు. (ఆవేశముతో) ఇవిగో
మీఖడ్గచిహ్నములు. (ఖడ్గచిహ్నములను దీసి క్రిందనుంచి)
రజస్వలయైయున్న స్త్రీనిఁ దాకుఁ మహాపాపమునకు నేఁ
బాల్పడఁజాలను. (క్రూరముగఁ జూచుచు) సెలవు.

దుర్యో—ఓరీ సేవకా !

భటు—(ప్రవేశించి) ఏమిసెలవు ?

దుర్యో—మచ్చాసనోల్లంఘనమొనర్చిన వీనిని ప్రప్రథమ
మునఁ గారాగౌరవమున బంధింపుము.

భటు—చిత్తము. (ప్రాతిగామిని రెక్కలుబట్టి నెట్టుకొని
పోవును.)

దుర్యో—తమ్ముడా ! నీవు వోయి దానిం దలవట్టింబాడ్చి
కొనిరమ్ము.

దుశ్శా—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

అశ్వ—ఈ ధర్మనిర్ధారణావసరమున న్యాయైకదృష్టులు మాన
ముద్ర వహించుట పాపోపార్జనహేతువు. సతు లెందునను
బూజార్హులుగాని పణముల నొనరింపఁదగిన వస్తువులుకారు.
కావున ద్రాపదీదేవి యధర్మవిజితయగుట ముమ్మాటికి
నిశ్చయము. నిస్సంశయము. అది యటుండ ఆమె ఏక
వస్త్రయట. చండాలులు సైతము స్త్రీ రజస్వలయై
యున్నప్పుడు దరియుట పాపమని వెఱుకురు. పాపభీతి విర
హితుల రగుట మీర లా రజోదూషితయగు మానినీమణిఁ
దాఁకినఁదాఁకుదుగాక. మహామనుషులచేఁ బరివేష్టంపఁబడిన
ఈ మహాసభ కెట్లు తీసికొనివత్తురు? తీసికొనివచ్చి ఆజన్మ

పవిత్రులగు నీ సోమదత్త కృపాది కురువృద్ధ గురుజనంబుల
 నెట్లపవిత్రులం జేయుదురు? ఎవ్వరిని మీరు నీచాతినీచ
 మానవులుగ దలంచుచున్నారో శునక సూకరాదులకన్న
 నెవ్వరిని హేయముగఁ జూచుచున్నారో అట్టి చండాలురు
 ధర్మసంస్థాపనదక్షులమని విష్ణువీఁగుచు జగంబెల్ల శాసించు
 క్షత్రియులకు నీతి మత ధర్మంబుల నుపదేశింప గురువులై
 యున్నతస్థానము నలంకరించుట ముందురాబోవు జాతి
 భ్రష్ట మతభంశ వర్ణసంకరా ద్యనేక దారుణరంగ సంకీర్ణ
 కలియుగవిపాదాంత మహానాటకంబునకు నాం ది గా
 నెఱుంగుడు. ఓ దుర్యోధనా! అగ్రజుని యర్థాంగి యగు
 టచే ఆమె నీకు మాతృసమాన. అట్టిసాధ్వీని దుఃఖంపఁ
 జేయుట నీకు శ్రేయస్కరముకాదు. భారతీయుల గౌరవ
 మంతయు దేనిపై నాధారపడియున్నదో, భరతదేశలక్ష్మి
 కెయ్యది పెట్టని విభూషణమో, భారతీయుల యుత్తమలోక
 ప్రయాణముల కెయ్యది నిర్మింపని సోపానపంక్తియో అట్టి
 భారతనారీసౌశీల్యాపహరణం బగాధ దుఃఖగర్తావతరంబు
 గా నెఱుంగుము.

సౌబ—ద్రాణీ! ఏమి నీ ధర్మోపన్యాస మతిమాత్రమైనదే.
 ద్రౌపది ఏకవస్త్రు? దానిందాకుట పాపమంటివి? తొలుత
 నయ్యది ఏకవస్త్రయైనఁగదా నీ వేమేమో మహానాటక
 మంటివే? దాని కీకృత్యము నాందిరూపమును వహించుట.
 అది యెట్లైనను సభకు రాకుండఁ దప్పించుకొనఁ బన్నిన
 కుతంత్ర మిది. ఇందుచే నామె ద్విగుణితమగు శిక్షకుం

బాత్రురాలైనది. ఇట్టిదానిని సభ కీడ్పించిన దోసంబు లేదు. మానభంగ మొనరించినను బాపంబురాదు.

అశ్వ—“సర్వనాశాయ మాతుల” అను పూర్వోక్తి వ్యర్థ ప్రకల్పితముకాదు. అపమార్గగామియగు మేనల్లునకు బుద్ధి సెప్పకపోగా భవిష్యద్దారుణకర్మాచరణమునకు మార్గదర్శి వగుచుఁ బ్రోత్సహించుచున్నావు. ఓ దుర్యోధనా! ఓ దుర్యోధనా! ఏనాటికైనఁ గురువంశ క్షయకారకుఁ డీ సౌబలుఁడే యని త్రికరణశుద్ధిగ నమ్ముము. ఇట్టి కుల ద్రోహులు దేశద్రోహులు గల దుష్పరిషణ్యధ్యంబున న్యాయశీలురు, ధర్మమార్గానుయాయులు క్షణకాలమైన నిలువఁదగదు. ఛీ! (క్రూరముగఁ జూచుచు నిష్ప్రమించు చున్నాఁడు.)

సౌబ—(జనాంతికము.) దుర్యోధనా! ఒక పీడ వదలినది.

(తెరలో) ఓ ఆర్తరక్షకులారా! శరణాగత రక్షణ బిరుదాంకితురాలా! ఈ దుశ్శాసన హతకునిచే వేణిబట్టి యీడ్వబడుచున్నదానను, రక్షింపుడు రక్షింపుడు.

భీము—ఏమీ! పాండుభూపాలచూడామణిపెద్దకోడలు, అన్య జన దుర్నిరీక్ష్య పరమపాతివ్రత్యాభిశోభిత, జగద్భయంకరోదగ్రజాగదుగ్రప్రతాపప్రభావిభాసిత దోరంతరాళులగు పాండవేయుల కర్ధాంగలక్ష్మీ - దురాత్ముఁడు,

మానవాధముఁడు, దుర్మాదాంధుఁడు నగు దుశ్శాసన హతకునిచే వేణిబట్టి సభాంతరాళమున కీడ్వబడుటయూ ? త్రిజగద్భయావహ మహాప్రతాపానలప్రభానిరాకృత ప్రళయకాల మధ్యంధినమార్తాండమండలుం డగు భీమసేనుని కంతనాళములఁ బ్రాణసమీరప్రచార ముండగనే ? (గదతో సంరంభించి సభ కలయం జూచి ధర్మజునిఁగాంచి) ఔరా ! ధర్మజుని యుదాసీనత ఎన్నివిధముల భీమసేనుని ప్రాణములం దీయుచున్నది ? (దుశ్శాసనుఁడు వేణిబట్టి యొడ్చుచుండ ద్రౌపది రంగముం బ్రవేశించుచున్నది.)

ద్రౌప—ఓ సభాసదులారా ! పుణ్యపురుషులారా ! రాజసూయావబృథంబున వసుధామర మంత్రపవిత్రవారిధారాభిషేచనమున పరమపావనము లైన నా శిరోజము లందె మల్చి యీ దుశ్శాసనహతకుఁ డీ తీఱున సభకీడ్చి తే నగునా ? ఇందరు కరుణుఖ్యుల సమక్షమున, ఇందరు పెద్దల యెట్టయెడుట నిది యనుచితమని తలంపక పాపకర్మమని చింతింపక, సర్వకులనాశకరమని విచారింపక పాండవేయార్థాంగలక్ష్మీనగు నన్ను, వీరసోదరినగు నన్ను, శుద్ధాంతకాంతనగు నన్ను, ఏకవస్త్రునగు నన్ను, యీ రీతి నవమానించునా ? జగత్ప్రియ భుజవీర్య సనాథులగు నాథులఁ గలిగియుండియు నభిమానపతియగు పాండవపట్టమహిషి యనాథవిధంబున శాత్రవరాజ పరివేష్టితంబగు

సభాస్థానంబున నిట్లవమానితయై విలపింపవలసిన గతి పట్టెనా ! (దుఃఖించును.)

భీము—హా ! దుర్భరము, దుర్భరము. (పండ్లుకొఱుకుచు)
రే గాంధారీగర్భభారభూతా ! దుశ్శాసనహతకా !

కృపు—నాయనా ! భీమసేనా ! సమయముకాదు. శాంతిం
పుము. (దుశ్శాసనుఁడు మీసము ద్రిప్పచున్నాఁడు)

భీము—ఓరీ ! కురుకులపాంసవా ! ఇప్పటికి నీచావు తప్పినదని
మిట్టిపడకుము. ఇందలు సభాసదుల సమక్షంబునం
బాండవ పట్టమహిషి నిట్లవమానించిన నిన్ను భీషణ
సంగ్రామరంగంబున నీయగ్రజుని ప్రత్యక్షమున (గదను
జూపుచు) ఈ గదాఘాతమున నీపే రురము వ్రక్కలించి
లోకభీకరముగ నీరుధిరమును గ్రోలి నీప్రేవులు పుష్పమా
లికల విధంబున కంఠమున కలంకరించికొందు. ఓ సభా
స్తారులారా ! ఓ దుర్యోధనా ! ఓ జగచ్చక్షూ ! ఇదియే
నా ప్రతిని. ఇందుకుందప్పిన పితృపితామహుల గతులకుం
దప్పినవాఁడ నగుదును.

విదు—దుర్యోధనా ! వినుచున్నాఁడవుగదా మహాబల
పుత్రుని భీషణప్రతిజ్ఞ?

దుర్యోధ—భార్యాపరాభవ సంజనిత సంతాపమునఁ గడుపు
మఁడి కూయు నా భీముని కూతలును, మద్విజయాసహి

ష్ణుత్వమునఁ బ్రభువంచనాపరుండవై కూయు నీకూత
లును నెవ్వఁడు లక్ష్యము సేయును ?

విదు—నీ మేలుగోరిన నేను ప్రభువంచనాపరుండనా ? వినోద
వ్యాజమున ధర్మజుని వంచించిన నీవు పరశ్రేయోభిలా
షివో ! అట్లయినఁ దలంపరాని యవమానమున వగచెడి
దుఃఖించు నీ మానవతీమణిసాధ్వీత్వమును నిలువఁబెట్ట
వలెఁగదా ! అటు లొనరింపుము.

దుర్యో—తొలుత నది సాధ్యమైనఁగదా సభకెక్కి ప్రేలు
దుర్జాతి. పంచభర్తృక. త్రపావిహీన. ఇట్టిదానిని సభ
కీడ్పించిన నేమి ? వస్త్రాపహరణమున సన్మానించిననేమి ?

విదు—ఆ. ఈచేత చాలక వస్త్రాపహరణమునఁగూడ సన్మా
నింపఁ దలంచితివా ఆ పతివ్రతాతిలకమును ? ఇదంతయు
నీ యధఃపతనహేతువేసుమా !

దుర్యో—ఉత్తమపదారోహణ హేతువెయ్యెది ?

విదు—దయాసత్యశౌచములు. నిరంతర దీనరక్షణము,
అహింస మున్నగు నివియే ఉత్తమపదారోహణ మార్గ
ములు. సర్వజనాకర్షణ కృత్యములు.

దుర్యో—ఓహో ! పాండవరక్షణోద్యమమున కక్కఱకు
వచ్చున వన్నియు రాజధర్మములు, సర్వజనాకర్షకములు
నగునా ? ప్రభువుల ధర్మాధర్మ న్యాయాన్యాయప్రవర్త

నాదికము, దైనందిన రాజ్యాభివృద్ధి, పరిపాలనా వైద
గ్యము, ప్రజాభ్యుదయము సామంత సామనస్యమునుంబట్టి
తెలిసికొనఁ దగినవిగాని నిన్నుబోలిన ఒకరిద్దరు విరోధుల
యభిప్రాయానుసారము కాదు.

దుశ్శా—ఓయీ విదురా! నీకు చెడుకాలము కలిమి సార్వ
భౌమునిపై నీర్వ్యచే నిట్లంటివిగాక. ఈ మహామహుని
వంటి పాలకుఁడు లేఁడు. ఈ విశ్వంభరాభరణునివంటి
సామ్రాజ్యాభివృద్ధికరుఁడు లేఁడు. ఈ సార్వభౌముని
ప్రభుత్వశిల్పమే భవిష్యత్ప్రభువర్మల కాదర్శము కా
దగినది.

విదు—అహా! ఏమి స్వోత్కర్షము? ఏమిభ్రాతృభక్తి?
ఓయీ వెట్టివాఁడా! ఇది ప్రకృతము జరుగుచున్న యకృత్య
విషయికచర్చగాని పరిపాలనవిషయముకాదు. ఓ యనా
ర్యుండా! ఈ రాజ్యములు గీజ్యములు శాశ్వతములనియా
నీభ్రమ? పాండవసామ్రాజ్యము యీ శకునికైతవమున
మీయన్నచే నెంతలో నొడిచికొనఁబడినది? అట్లే కాల
వైపరీత్యమునఁ గౌరవసామ్రాజ్యమును బరధరాధిపతుల
కరగతంబగును. తుచ్ఛంబులగు నీ సామ్రాజ్యంబులేమి!
యుగంబులంతరించుటలేదా! ఈ భోగభాగ్యము లెల్ల
జంచలములనియు నశ్వరములనియుఁ దెలిసికొనిన
యాతఁడే మహాజ్ఞాని.

దుర్యో—నీవుచెప్పెడు జ్ఞాని వేఱు, ప్రభువువేఱు. వారికి శాంతి వైరాగ్యములు, వీరికిఁ గామక్రోధములు. వారు కేవల సత్త్విగుణప్రధానులు, వీరు రాజస ప్రధానులు. వారను సరించునది లోకధర్మము, వీరనుసరించునది క్షత్రియ ధర్మము. జ్ఞానిలోకధర్మమునకును, క్షత్రియ ధర్మము నకును నెచ్చట నే విధమైన సంబంధమునులేదు. క్షాత్రము శాత్రువులయెడ దయాదాక్షిణ్య ధర్మాధర్మ పాపపుణ్యము లను బరిగణింపదు.

విదు—ఈ లోకమునఁ బరిగణింపఁబడకున్న మానె. పాపపుణ్య విచక్షణచేసి తత్తదుచిత దండనల విధింప నూర్ధ్వలోక మున దండధరుం డొకండు గలఁడని యెనఁ దలంతువా ?

దుర్యో—స్వధర్మ నిర్వహణపారీణునకుఁ బాపపుణ్యము లెక్కడివి ? ఉన్నను వానిని విచారించి దండింప దండ ధరుఁ డెవ్వఁడు ? పోనిమ్ము, ఉండెననియే తలంతుము. ఆ యముండు నన్నుమాత్రము దండించి యీ బంధకిని, నిన్ను బరమపుణ్యాత్ములని పూజించునా ?

విదు—ఓ యవివేకి ! “ఆత్మవత్సర్వభూతాని” అను న్యాయ మును నిన్నువంటి దుష్టులు వారని తలంచి సరిపెట్టుకొన కుము. వారు కృష్ణప్రభావ పరిరక్షితులు. దేవతాంశ సంజనితు లగుటచే వారికి దేవత్వమును గలదు.

దుర్యో—(నవ్వుచు) నేను దేవత్వము నపేక్షింపను. నన్ను దేవతాంశము పరిరక్షింప నక్కఱలేదు. (తిరస్కార

భావముతో) కృష్ణుడట. భగవంతుడట. ఆతనిచే వీరు పరిరక్షితులట. కృష్ణపరిరక్షితులచే బరిరక్షితుం డీతడట. కాననే అంధపరంపరాన్యాయమున మీ గతు లింతకు వచ్చినవి. (హేళనముగ) మీ రెల్లరుఁ గృష్ణ పరిరక్షితులైన లోకము తలక్రిందులగుననియా నీ యాశయము! ఆ కృష్ణుఁ డు భగవంతుఁడా! అధమజాతిస్త్రీ పరిత్యక్తమలినాంబరధారణావిచ్చిన్నోత్తమాంగుఁడు వాఁడు. సంతత సామంతరాజన్యోత్తమాంగ సంశోభిత కోటిర సంస్థాపిత దివ్యరత్నప్రభా పరిభాసితాంఘ్రియుగళుండను నేను. సంతత గోపాలనాధురీణుడు వాఁడు. అనేక శత సహస్ర గోపాలక పరిపాలనాధురంధర భూపాలకపాలకుఁ డను నేను. ఇప్పు డేమనియెదవు? భగవంతుఁ డాతడ! నేనా? “నావిష్ణుఃపృథివీపతిః” అను న్యాయానుసారముగ చక్రవర్తి నగు నాకన్న నీమానవలోకమునకు భగవంతుఁడులేడు. నా శాసనముకన్న వేఱు ధర్మంబులేదు. మానవలోకమునకు దుర్యోధనసార్వభౌముడే దైవము. ఇంక నోరెత్తకుము.

విదు—ఓరీ! క్రూరా! నీచాతినీచహృదయా! సకల జగత్పూజ్యుండును, దుష్టసంహార శిష్టరక్షణార్థ మీ భువినవతరించిన లీలామానుషవిగ్రహుఁ డగు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మను దూషించిన మహాపాతకివి. నీ పాపమునకుఁ గడయనునది లేదు. నీ ముఖదర్శనము మహాపాతక

హేతువు. ఓరీ దుర్మదాంధా ! ఎన్నటికైన నీ పాండవ సంతాపమే నీ హృదయశల్యముగ నెఱుంగుము. ఎన్నటి కైన నీ క్రూర దుశ్శాసన హస్తాపకర్షిత పాండవపట్టమహిషీ పవిత్రకేశపాశమే మీకంతములం జట్టుకొని మీ యుసురులను దీయు మహాకాలపాశమని తలంపుము. లేదు, సందేహములేదు.

(క్రూరముగఁ జూచుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్రౌ—ఓ మహామహులారా !

దుశ్శా—ఓ బంధకీ ! ఏటి కిట్లూరక వాపోయెదవు ?

మ॥ తరుణీ ! యేటికి మాటిమాటికిఁ గృతత్వంబుగాని వాపోయెదే । పురు దౌర్భాగ్యుల మానహీనుల భృశంబుఁ గొల్చుకంటెఁ గుణా । కరునిఁ మానధనాధ్యు భూవలయ రక్షుదక్షు రాజన్యు నొ । క్కరునిఁ గోరి వరించి యశావత శిఖాకల్పంబు గారాదొకో ?

దుర్యో—(కనుసన్నచే ద్రౌపదిని తన యూరువు నధిరోహింప సూచించుచున్నాఁడు.)

భీము—(చూచి) పాపిష్ఠా ! దుర్యోధనా ! దుర్వారవైరిరా ధ్వర్వనిర్వాపణ ప్రచండగదాదండపాండిత్య శౌండ భుజాదండం డగు నీ భీమహర్యక్షకిశోరసమక్షంబున సాధ్వస హీనుండవై పాండవపట్టమహిషిని కనుసన్నచే నీ యూరుప్రదేశారోహణ మొనరింపఁ గోరుచున్నావా ?

పాండవధర్మపత్ని నీవిధంబున రచ్చపట్టున నవమానించి
యింకను బ్రాణములతో నిలుపోపసమకట్టితివా?

(గదతోసంరంభించును. కృపుఁడులేచి అడ్డుపడి)

కృపు—నాయనా! భీమసేనా! సమయము కాదు.

భీము—రే, దుర్యోధనా! పాండవధర్మపత్ని నధిరోహింప
నేయూరువు నీవు చూపితివో నాయూరువు నా యుత్సం
గము. నా యంకపాళిని భీషణసంగ్రామరంగంబున (గద
చూపుచు) నీ గదాఘాతంబునఁ బాడిచేసెద. నామరూప
విరహిత మొనర్చెద. ఇదియే నా ద్వితీయ ప్రతిజ్ఞ.
(ద్రౌపదినిఁజూచుచు) ఓ పాండవ పట్టమహిషీ! చింత
నీగుము. ఈ భీమహర్యక్షము ధర్మజాజ్ఞానిగళబద్ధంబై
యూరకుండఁగాని పౌరుషహీనమైకాదు. ఓ ద్రుపదపుత్రీ!
ఇప్పట్టున ధర్మరక్షకుండును దుర్మతధ్వంసకుండునైన
జనార్దనుండే నీకు శరణమయ్యెడుగాక.

మ. రమణీ! యూరటనొందుమీ చటులసం

గ్రామంబునన్ వీండ్ర దు

ర్దమసత్వంబునఁజెండితద్రుధిరథా

రాత్రైలమున్ రాచినే

మమునం జిక్కెడలింతు నీకురులఁ బ్రే

మంబారలేకున్నఁ ద

ధ్యముగా జీవములూర్తు దారుణ

శిఖి, వ్యావర్తజ్వాలాచ్ఛటన్.

ఊరడిల్లుము.

దుర్యో—ఓరీ! భీమహతకా! ఇంక నోరెత్తిన నిన్ను సైచు

వారము కాము. సోదరా! వీరల నాయుధవర్మవరూధంబులుదీయించి సేవకోచితవేషులం గావింపుము.

దుశ్శా—అట్లే. (పాండవుల నొక్కొక్కరిని దీసికొనిపోయి సేవకోచితవేషులను గావించి తీసికొనివచ్చుచున్నాడు.)

ద్రౌ—నన్నును ఈ దురాత్ముం డిట్లు చేయించునుగాఁబోలు. నే నీ మహాపదనుండి యెట్లు దరియింపంజాలుదు? (ప్ర) ఓ దుర్యోధనా! నిరుపమానాభిజాత్య గౌరవోపేతమగు కురువంశంబున జనించిన నీకు అబలల హింసించుట పురుషార్థమా? నిష్కారణముగఁ బరసతీమణిం బట్టి పల్లార్చిన నీ వెంతటి ఘోరదుర్గతికిఁ జాలయ్యెదవో సుంత యోజింపుము.

దుర్యో—(సంపూర్ణక్రోధము వెల్లివిరియుచుండ తీక్షణముగఁ జూచుచు) ఓసీ! బంధకీ! మయసభామధ్యంబున దుర్యోధనసార్యభౌముని సిగ్గువీడి హిహిహి, హహహ అని పరిహసించినట్లున్నదా యిప్పుడు? ఆ వికవికలు పకపకలు ఎక్కుడకు పోయినవి? (ద్రౌపది నిర్విణ్ణయైన దృష్టితో చకితయగును.) ఒడలు తెలియకచేసిన యపరాధమునకుఁ దగిన శిక్ష యనుభవింపవలసినదే. అనుభవింపుము. ఇంక నోరెత్తిన నీ మానముతోఁబాటు ప్రాణములను గూడ నీ సుయోధనసార్యభౌముఁడు హరింపక తీఱఁడని యెఱుంగుము.

సౌబ—(స్వ) ఓరీ పిడుగా! ఇదియా నీ క్రోధకారణము? (విభ్రాంతితో జూచును.)

ద్రౌ—మయసభామధ్యంబున నిన్ను నేను బరిహసించితివా ?
ఇదే మన్యాయము? ఇదియూ నన్నిప్పు డీ సభ కీడ్పించు
టకుఁ గారణము? ఓ దుర్యోధనా ! నిజముగ నీయెడ నే
నెట్టి ద్రోహమును దలపెట్టినదానను గాను. ఇందుకు నా
యంతఃపురముసాక్షి పరమాత్మసాక్షి. ముమ్మాటికి
నిక్కము నన్ను విడువుము.

దుర్యో—(క్రోధము గల దీర్ఘవిశ్వాసముతో) అంతఃపురము
(తలయూచుచు) నీ వస్త్రములను దప్పక విడిపించియే
తీఱుదును. నీ బయకారివర్తనా లింకను సాగివచ్చు నను
కొంటివా ?

కృపు—నాయనా ! దుర్యోధనా ! న్యాయముగనో అన్యాయముగనో పాండవులు నీకు ద్యూతదాసులైరి. కాని
సాధ్వీమతల్లియగు నీయమ నిట్లు నిండుసభామధ్యంబున
నవమానింపఁ బూనుట స్త్రీజాతినే యవమానించుట
యగుట నిశ్చయము. ఈ చైదమున భవిష్యత్తున నీ వంశ
మే పాటుపడనున్నదో కొంచెము సింహావలోకన మొనర్చి
కొమ్ము.

మ॥ కుతుకంబాఱఁగ పేర్పొత్తిప లెసఁగఁ
కొన్నాళ్ళు లీ భూమిపై

బ్రతు కాశించినవాఁడవేని విను మి
ప్పొండుక్షమానాథుసం

తతితోమాత్రములేనిపోని పగఁబూ
నంభోళు మొండైన మా

నిత మా నీకులమెల్ల ధూళిపటమా

నిక్కంబు ముమ్మాటికిఁ.

ఇదియే నూ యంతిమోపదేశము. ఇంక మే మిచ్చట నిలువరాదు. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్రాప—అక్కటా! నా కింకేది దిక్కు. అగ్నిసాక్షిగ పాణి
! గహణ మొనరించి విశ్వవిశ్వంభరాభరణైకదక్షులై
దీపించు నా ప్రాణనాథులే విధివశంబున నా యాపదం
దప్పింపఁజాలనప్పు డింకను న నీ భూతలంబునం గాపాడఁ
గలవా రెవ్వరు? ఓ దైవమా! నను గటాక్షింపుము.
నిరంతర దీనజనపరిపాలన బిరుదాంకితుఁడగుజగన్నాథుఁడే
యింక నాకు శరణ్యమయ్యెడుగాక. ఓ పరమాత్మా!
ఆర్తత్రాణపరాయణా! అకారణజాతదయామయా! ఆప
దుద్ధాగకా! దీనబంధూ! మాం పాహి. మాం రక్ష.
జగదీశ్వరా! నీ చరణరాజీవంబుల నాశ్రయించితి. నీకు
శరణాగతనైతి. న న్నేరీతి సుద్ధరింతువో నీవే దిక్కు!
మహానుభావా శ్రీకృష్ణా!

సీ॥ ఇదిగదా వేళ దీనదయాపరత్వంబు

పెల్లుగా నవనిలో వెల్లడింప

ఇదిగదా యదను సమ్ముదమార విద్విష

ద్వోర దుర్దౌష్ట్యసంహారమునకు

ఇదిగదా సమయమో సదయాత్మా! శరణాగ

తత్రాణబిరుదు సార్థకముసేయ

నిదిగదా కాలమాపద నొంది విలపించు

సతిసతీత్వ నిరూఢత నొనర్చ

ఇదిగదా తరి తావ కీ నేష్టబంధు
 సోదరీమానరక్షణామోదకలనఁ
 దృప్తినొందఁగ నీకు నో దీనపోష
 వర దయాకర ! యదుకులాభరణ ! కృష్ణ !

(చేతులెత్తి నమస్కరించుచు నిమిలితనేత్రయై యుండును.)

దుర్యో—సోదరా ! స్వేచ్ఛగ సభకెక్కి ప్రేలు నీ దుర్జ్వాతిని
 విగతవస్త్రం గావింపుము. (శకుని దుర్యోధనులు దక్క
 కడమ యెల్ల రవనతవదను లగుదురు.

దుశ్శా—(చిత్తము.) ధ్యానమగ్నయైయున్న ద్రౌపదిచీర
 యెరగు పట్టి లాగుచున్నాడు.)

దుర్యో—(జనాంతికము) హూమా ! సోదరుం డలయు
 చున్నాడు. దీనికోక లిసుకపాతరవలెఁ దరుగకున్నవి.

శకుని—ఇది పరమాద్భుతముగ నున్నదే !

దుర్యో—ఇదిగాకున్న నింకొక మార్గము లేకుండునా ఈ
 చండానిని వంచించుటకు ?

(తెరలో) సత్యలోకపర్యంతవ్యాపిత యశఃకీర్తిసంభాసురా!
 బహుపరాక్

అతులిత విమలచరితాకృష్యమాణ నిఖిలభూచక్రా !
 బహుపరాక్.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ ధృతరాష్ట్రసార్వభౌమా! బహుపరాక్,

దుర్యో—(జనాంతికము) ఈ విదురహతకుడు వోయి జనకునిం దోడ్కొనివచ్చుచున్నాడు. కానిమ్ము. మరియొక యుపాయముననైన యీ బంధకిని వంచించి తీతెద. (ప్ర) తమ్ముడా, మాతులా! పోవుదమురండు. (నిష్క్రమించుచున్నారు. వేటొకనైపునుండి విదురుడు చేయిపట్టి కొనిరా ధృతరాష్ట్రుని ప్రవేశించుచున్నాడు)

ధృత—ఓరీ! దుర్యోధనా!

విదు—(చూచి) ఇంకను నెందులకు మహాప్రభా! చేయఁదలచిన పని చేసియే తీతెను.

ధృత—(ఆతురముతో) ఏమిచేసెను?

విదు—ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము.

ధృత—(సంభ్రమముతో) ఆ. ఆ. ఏమీ? ఓరీ, దుర్మతీ! ఎంతపనిచేసితివిరా?

విదు—(కలయఁజూచి) ఈ వస్త్రముల ప్రోవేమి? ఓహో! ఆశ్రితరక్షణ దీక్షాపరతంత్రుడగు కాంచనాంబరధరుం డీ సాధ్వీమతల్లి కక్షయవస్త్రదానముచే మానసంరక్షణ మొనరించియుండనోపు. (నమస్కరించుచు కన్నులు మూసికొని) మహానుభావా! శ్రీకృష్ణా! ఏమి నీ భక్త పరాధీనత!

ధృత—ఆ. ఏమీ! విదురా! (ఆశ్చర్య భయసంభ్రమములతో) అహో! దుష్టద్రుపద భూపాలపుత్రీ! దుఃఖంపకుము. నీ ప్రభావ మెట్లుగలకల్ల మతిహీనుఁ డిట్టి యమానుష

కృత్యము గావించె. తల్లీ ! నీవు భరతకులాలంకారిణివి. నన్నును మాననీయయగు గాంధారింజూచియైన వారల రక్షించి యీ కురుకులంబు నుద్ధరింపుము. (ద్రౌ. దుఃఖించును.) దుఃఖింపకు మమ్మా ! దుఃఖింపకుము. నీ ప్రాణ నాధులతో నీరాజ్యవైభవాదులతో ఇంద్రప్రస్థమున కేగి యథాపూర్వము సుఖింపుముతల్లీ ! సుఖింపుము. పరమ సాధ్వీమణి వగు నిన్ను దేవతలు రక్షించెదరుగాక. నాయనా ! ధర్మనందనా ! విచారింపకుము. ఆ దుర్మదాంధుని దుష్టచర్యలు నీకుఁగ్రోతలు కావుగదా ? ఇది మీ యెడ భరింపరాని మహాపరాధమే. కుమారులారా ! భీమాద్భుత నకుల సహదేవులారా ! శాంతిని వహింపుఁడు. లోకోత్తరమగు మీ భ్రాతృభక్తియే, మీ ధర్మనిష్ఠయే మిమ్ముల నుద్ధరించును. మీకు శుభంబగుఁగాక.

భరత వాక్యము

గీ. ధర్మము స్వయంప్రకాశ్యమై తనరుగాక
కవికుమారులు సంతృప్తిగఁడుగాక
ఆయురారోగ్య భోగభాగ్యములు గల్గి
సర్వవర్ణాశ్రమములు శాశ్వతములగుత !

గీ. హరితుఁడు మక్కపాటి మహాన్వయుండు
ప్రథిత వేంకటరత్న విరచితమైన
ద్రౌపదీదేవిమానసంకషణము వివేక
పృథ్వి సర్వంకషవ్యాప్తి నెనయుఁగోక్ష

ఓమ్ తత్సత్.